

Голас Радзімы

№ 18 4 мая 1995 г. Выдаецца з 1955 г.
(2420) Цана 100 рублёў.

МАЕ ДЗЯДЫ І РАДАЎНІЦЫ

РЭКВИЕМ ПА ДАРАГІХ І НЕЗАБЫЎНЫХ

Зранку ў хаце вышаравана падлога, пасланы саматканя палавікі, усе ходзяць і гавораць сцішана, без дай прычыны не бразнуць дзвярмі, патэльняю ці засланкаю. У хату ўвайшла таёмнічая ўрачыстасць.

Стол засланы кужэльным абрусам, пасярэдзіне — талерка з сыюю. Не ведаецца, што гэта такое? Разведзены мёд з патапцамі белага хлеба, накрышанага маленькімі кубікамі, у місе рысавая ці панцаковая куцця з разынкамі. Садзіцца ўся сям'я. На стол падаюць посныя стравы: грыбы квас з кавалачкамі буракоў; падобныя на пяльмені "вушкі", начыненыя адваранымі грыбамі з цыбуляю, зарумяненыя на патэльні ў пахкім ільняным ці канапляным алеі, смажаную ці фаршыраваную рыбу, узвар з сушаных груш і сліў. Дарослым сямейнікам ставяць па чарачцы гарэлкі і... — на талеркі нябожчыкам, што адыйшлі на той свет з нашага роду.

У паўзмроку перад абразамі ў блішчастых абкладах дрыжыць і гайдаецца святло чырвонай лампадка і асвятляе круг на беленай столі. Усе ўслед за гаспадаром хрысціянца, бяруць па лыжачцы сыты, накладваюць у талеркі куццю. Бацька памінае нябожчыкаў. Усе дарослыя глынулі гарэлкі, а я пазіраю на некранутыя чарачкі на пустых талерках, і вярзецца ў слабым святле лампадка: цень дзеда Парамона, бабы Аксенні, дзядзькі Мікалая, маёй стрыечнай маладзенькай сястры Насці. Павольна закусваюць, а паміж стравамі ўспамінаюць нібыта тут нябачна прысутных дарагіх нябожчыкаў. Да рання перад абра-

замі мільгае лампадка, пахне воскам ад свечкі, пастаўленае ў шклянку з жытам пасярэдзіне стала. Спрадвек на Дзяды і Радаўніцу людзі з чыстым сумленнем і ўдзячнай памяццю прыгадваюць вобразы, звычкі і добрыя ўчынкi родных і блізкіх, што назаўжды адыйшлі ў іншы свет. Гавораць пажна і ціха, нібыта іх чуе кожны ўспомнены.

А праз тыдзень пасля Вялікадня — Радаўніца. Да гэтага жалобна-ўрачыстага свята занятыя веснавымі клопатамі людзі прыхапкамi ўвечары аж да змяркання на кладах абкладаюць дзёрнам магілы, зверху прысыпаюць пясочкам, зялёнымі счочкамі высаджваюць крывкі, счышчаюць іржу з агароджаў і фарбуюць балясы, з дубовых крывкоў саскрабаюць сівы лішайнік, падфарбоваюць надпісы і эпітафіі на каменных помніках. І так да самае Радаўніцы. І ўсе гэтыя дні ў памяці ажываюць дарагія навекі заснулыя родныя.

Колісь на кожных кладах стаяла каплічка — маленькая цэркаўка з іканастасам, абразамі, пратэсамі, падсвечнікамі, аналоем і панікадзілам. У капліцы часта адлявалі нябожчыкаў. На Радаўніцу ў жалобных рызах святары адпраўлялі паніхіды "за ўпакой рабоў Божых". У кожнай сям'і была "памінальніца" — кніжачка ў аксамітнай вокладцы сіняга ці фіялетавага колеру з пазалочаным крывкам зверху. У сярэдзіне — цубкія старонкі "за ўпакой" і ў другой палове "за здравія". У святы "памінальніцы" з упісанымі ў іх імёнамі здавалі царкоўнаму старасту, кідалі некалькі манет у скарбонку, і ў канцы службы святар чытаў імёны нябожчыкаў і маліўся за здароўе жывых. На клірасе спяваў хор, пераклікаліся званы.

Каля кожнай магілы збіраліся родзічы, а сваякоў звычайна хавалі побач. На магілу ставілі чарачку, клалі велікоднае яечка, кавалачкі пірага і скароміны са святочнага стала.

(Працяг на 6-й стар.)

ЦЯЧЭ З КРЫНІЦЫ СВЯТАЯ ВАДЗІЦА

Здаецца, ужо ні для кога не сакрэт, што нашы людзі ў сваіх жыццёвых надзеях сёння спадзяюцца толькі на цуд. Цуд хочучь убачыць усе: ад Прэзідэнта да бабулькі-пенсіянеркі. Не ведаю, як Прэзідэнт, але і мінскія бабулькі, і маладыя мінчане, каб "адхапіць" кавалачак, дакладней, некалькі літраў цуда, ездзяць на сталічны праспект Машэрава. Менавіта тут, сярод гарадскіх гмахаў і аўтамабільнага гулу, б'е ключ з гаючай вадой, ці, як многія кажуць, — "святой". Збіраюцца да крыніцы з усяго горада — са слоікамі, ведрамі, каністрамі. Вельмі часта можна бачыць цэлыя натоўпы гараджан. Побач з крыніцай пабудаваны крывж, зверху яе прыкрывае невялічкі сімвалічны купал. Справа ў тым, што калісьці тут была вёска і сапраўды стаяла Спаса-Пакроўская царква. Цяпер гэтае незвычайнае месца ўзята пад патранат праваслаўнага Брацтва ў імя Архістратыга Божага Міхаіла, і ў гэтым раёне Мінска нават ствараецца асобны прыход. У рэлігійныя святы да крыніцы з гаючай вадой прыходзіць свяшчэннік. Людзі слухаюць яго, п'юць вадку, і, магчыма, камусьці сапраўды робіцца лягчэй. Дай Божа!

(Больш падрабязна пра незвычайную крыніцу, яе вельмі цікавую гісторыю мы раскажам у адным з наступных нумароў нашай газеты).

26 красавіка — жалобны дзень у беларускім календары. Дзевяць гадоў назад над нашай зямлёй пракацілася страшная бяда — узарваўся адзін з блокаў Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі. 70 працэнтаў

выкінутых у выніку аварыі радыенуклідаў прыняў на сябе наш край. Калі ў час апошняй вайны Беларусь страціла кожнага чацвёртага, то Чарнобыль параніў кожнага пятага.

26 красавіка — дзень памяці. Фотаздымкі, да-

кументы, успаміны ў кожнай газеце, спецыяльныя перадачы па радыё і тэлебачанні. У газеце "Звязда" была змешчана паэма Сяргея Законнікава "Зязюля", прысвечаная чарнобыльскай трагедыі. Урыўкі з паэмы змешчаны на 6-й стар.

ШАНОЎНЫЯ ЧЫТАЧЫ!

У красавіку газеце "Голас Радзімы" споўнілася 40 гадоў. Мы пішам для вас і пра вас і, дзякуючы вашай падтрымцы, пакуль яшчэ існуюем.

Будзьма разам і надалей!
20 красавіка пачалася падпіска на III квартал 1995 года.

Кошт падпіскі па Мінску:
на 1 месяц — 3 200 рублёў;
на 3 месяцы — 9 600 рублёў;

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

СУПРАЦЬ РЕФЕРЭНДУМУ

ПЕРАКРЭСЛІЦЬ БЮЛЕТЭНЬ

Адбылося пашыранае пасяджэнне кансультацыйнай нарады патрыятычна-дэмакратычных сіл, у якім прымалі ўдзел прадстаўнікі АДПБ, БСП, БСДГ, НДПБ, БХДП, ПАП, Грамадскай партыі, БЗВ, ТБМ.

Удзельнікі нарады прынялі рашэнне аб аднаўленні дзейнасці Грамадскай кантрольнай камісіі (ГКК), мэтай якой -- не дапусціць парушэнняў законаў падчас рэфэрэндуму і выбараў.

Было аднадушна адзначана, што плануемы рэфэрэндум можа прывесці да вялікіх затрат у сотні мільярдаў рублёў толькі на змену сімволікі.

Удзельнікі нарады прынялі зварот, у якім заклікаюць выбаршчыкаў не ўдзельнічаць у палітычных гульнях, а перакрэсліць увесь бюлетэнь рэфэрэндуму. Была таксама выказана заклапочанасць імкненнем выканаўчай улады сарваць выбары.

ПАДПІСАНА РАСПАРАДЖЭННЕ

РЭЗІДЭНЦЫЯ ПРЭЗІДЭНТА

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь падпісаў распараджэнне аб размяшчэнні рэзідэнцыі кіраўніка дзяржавы і яго служб у будынку на вуліцы К. Маркса, 38 (будынак былога ЦК КПБ). Новаму складу Вярхоўнага Савета пасля яго абрання будзе прапанавана ўнесці змяненні ў адпаведную пастанову, прынятую дэпутатамі цяперашняга Вярхоўнага Савета.

БЕЛАРУСЬ І СВЕТ

БЕСТЭРМІНОВЫ ДАГАВОР

Беларусь падтрымлівае прапанову аб наданні Дагавору аб нераспаўсюджванні ядзернай зброі (ДНЯЗ) бестэрміновага характару, заявіў міністр замежных спраў рэспублікі Уладзімір Сянько на Канферэнцыі па агляду і працягу Дагавора аб нераспаўсюджванні ядзернай зброі.

Як вядома, у 1992 годзе тэхнічная ядзерная зброя была выведзена з тэрыторыі рэспублікі. У лютым 1993 года Беларусь ратыфікавала Дагавор аб скарачэнні стратэгічных наступальных узбраенняў (СНУ) і далучылася да ДНЯЗ, стаўшы лідэрам руху за бяз'ядзерны статус сярод былых савецкіх рэспублік і першай дзяржавай у гісторыі, што адмовілася ад валодання ядзернай зброй. 14 красавіка 1995 года з МАГАТЭ было падпісана Пагадненне аб гарантыях.

ПАМЯЦЬ

Як сімвал бясконцай памяці аб мільёнах яўрэяў, якіх знішчылі фашысты ў канцэнтрацыйных лагерах і гета ў час другой сусветнай вайны ў Еўропе, былі запалены 6 свечак на вечары-мітынг, што адбыўся 27 красавіка ў Мінску. Былыя франтавікі, якія прайшлі па дарогах вайны ледзь ці не ўсю Еўропу, людзі, якія ратавалі яўрэйскія сем'і ва ўласных дамах, падварганючы рызыцы свае жыцці і жыцці сваіх дзяцей, прыйшлі на гэтую сустрэчу, каб яшчэ раз успомніць аб тых страшных днях.

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Дзяржавы Ізраіль у Беларусі Эліяху Валк, выступаючы на вечары-мітынг, адзначыў, што гэта была не першая трагедыя, якую суджана было паражыць яўрэйскаму народу за ўсю гісторыю свайго існавання. Таму напярэдадні вялікага свята Перамсці пасол ад імя сваёй дзяржавы падзякаваў былым воінам Савецкай Арміі і арміям дзяржаў антыгітлераўскай кааліцыі за тое, што яны дапамаглі дзесяткам тысяч яўрэяў перажыць ваяннае ліхалецце.

НА ЗДЫМКУ: на вечары-мітынг запалены шэсць свечак у памяць аб шасці мільёнах яўрэяў, знішчаных фашыстамі.

9 ГОД ПАСЛЯ ЧАРНОБЫЛЯ

ПРАГРАМА НЕ БУДЗЕ ЗГОРНУТА

Апасенні з прычыны скарачэння ці нават згортвання праграмы ліквідацыі вынікаў катастрофы на ЧАЭС на

тэрыторыі Рэспублікі Беларусь развела прэс-канферэнцыя, што адбылася ў Нацыянальным прэс-цэнтры 25 красавіка. З прадстаўнікамі сродкаў масавай інфармацыі сустрэліся міністр па надзвычайных сітуацыях і абароне насельніцтва ад вынікаў катастрофы на ЧАЭС Іван Кенік.

Па паведамленню Івана Кеніка, ужо з сярэдзіны бягучага года ўступае ў сілу новая пяцігадовая праграма. Цяпер у зонах забруджвання ад 15 да 40 кюры на квадратны кіламетр, гэта значыць там, дзе да гэтага часу рашэннем парламента якое-небудзь жыццё забаранялася, за кошт спецыяльна выдзеленых сродкаў будзе рабіцца ўсё для нармальнага здаровага існавання грамадзян.

За 9 год пасля чарнобыльскай катастрофы, адначалі ўдзельнікі прэс-канферэнцыі, атручаная радыенуклідамі зона не расшырылася. Цяпер накіраванне радыенуклідаў у арганізм чалавека адбываецца больш за ўсё праз прадукты харчавання. Але калі ў грамадскім сектары -- на заводах і ў магазінах -- вядзецца старанны кантроль за якасцю прадуктаў, то ў асабістых гаспадарках людзі часцей за ўсё не хочуць самі засцерагчыся ад небяспекі. Звыш 300 лабараторый ёсць у гарадах і вёсках рэспублікі, дзе зусім бясплатна можна вызначыць якасць малака, мяса, гародніны і фруктаў, грыбоў і ягад. На жаль, сялячане, асабліва пажылыя, не спяшаюцца ў гэтыя лабараторыі, іх дзеці вязуць нярэдка заражаныя прадукты ў горад, кормяць імі дзяцей.

АБВЯРЖЭННЕ

ВАКОЛ

“ЦЕНЯВОГА КАБІНЕТА”

“Ілжывым і правакацыйным” назваў намеснік старшыні Руху за сацыяльны прагрэс і справядлівасць (РСПС) Леанід Школьнікаў паведамленне інфармацыйнага агенцтва РІД аб стварэнні РСПС свайго “ценявога кабінета”.

У інфармацыйнай фігуравалі прозвішчы былога прэм'ер-міністра Вячаслава Кебіча, які быццам бы ўдастоены пасады прэм'ера “ценявога кабінета” РСПС, а таксама экс-міністра абароны Паўла Казлоўскага і некаторага іншых вядомых палітычных дзеячаў.

“Ніякага “ценявога кабінета” ствараць мы не збіраліся і не збіраемся”, -- сказаў у інтэрв'ю карэспандэнту БелаПАН Л. Школьнікаў.

ДЗЯРЖАЎНЫ ГІМН

НАЙБОЛЬШ АДПРАВЯДАЕ “МАГУТНЫ БОЖА”

Камісія Вярхоўнага Савета па адукацыі, культуры і захаванню гістарычнай спадчыны на сваім пасяджэнні 20 красавіка прыняла рашэнне: для Дзяржаўнага гімна “ў вышэйшай ступені падыходзіць песня М.Равенскага на верш Н.Арсенневай “Магутны Божа”.

У матывіроўцы вылучэння менавіта гэтага твора, падпісанай старшынёй камісіі Нілам Гілевічам, у прыватнасці, адзначаецца:

“Пасля другой сусветнай вайны, у сярэдзіне 50-х, афіцыйным Дзяржаўным гімнам БССР была зацверджана песня Н.Сакалоўскага на словы М.Клімковіча “Мы, беларусы...” З канца 1991 года гучыць толькі музыка гэтага гімна, паколькі яго тэкст не вытрымаў праверкі часам. Многія грамадзяне, несумненна, па наўнасці, спрабуюць стварыць гімн Рэспублікі Беларусь, спалучыўшы мелодыю Н.Сакалоўскага з новым тэкстам. Спробы гэтыя ніякага плёну даць не могуць, бо мелодыя была гімна, хоць і выразная, і запамінальная, -- аднак таксама вытрымана ў духу таго казённага, парадна-фанфарнага аптымізму, якім вызначаўся і гімн СССР “Союз нерушымых республік свободных”.

Адшыла тая эпоха -- адышоў і часовы гімн нашай Бацькаўшчыны, які не адлюстроўваў заветных дум і спадзяванняў беларускага народа”.

Паколькі праведзены ў 1992--1993 гадах конкурс на Дзяржаўны гімн Рэспублікі Беларусь, на думку журы, такога твора не выявіў. Камісія па адукацыі і культуры лічыць, што ў Беларусі ёсць твор, які мае поўнае права стаць Дзяржаўным гімнам Рэспублікі Беларусь. Гэта песня М.Равенскага на верш Н.Арсенневай “Магутны Божа” -- выдатны, цудоўны твор, слуханне якога ў харавым выкананні абуджае ў душы кожнага шчырага беларуса вялікае хваляванне.

У прынятай пастанове камісія папрасіла, каб Кабінет Міністраў на працягу бліжэйшых трох месяцаў забяспечыў штодзённую трансляцыю песні “Магутны Божа” па рэспубліканскім радыё. Адначасова дэпутаты вырашылі ўнесці пытанне аб новым гімне на наступную сесію Вярхоўнага Савета.

ЗАНЕПАКОЕНАСЦЬ

ЕС СПАДЗЯЕЦЦА

Пасля акрэдытавання ў Мінску дзяржаў, якія ўваходзяць у Еўрапейскі саюз, былі прыняты намеснікам міністра замежных спраў Беларусі Пятром Бялявым па іх просьбе.

Ад імя ўсіх членаў Еўрапейскага саюза і сваіх дзяржаў паслы выказалі занепакоенасць у сувязі з ініцыятыўамі, якія адбыліся ў беларускім парламенце.

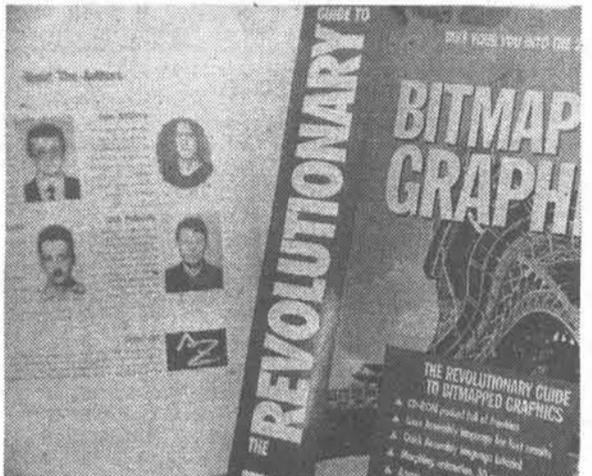
Ад імя сваіх урадаў паслы дзяржаў -- членаў ЕС выказалі спадзяванне, што працэс развіцця дэмакратыі і свабоды на Беларусі “будзе праходзіць нармальным чынам”.

3 ПРЭЗІДЭНЦКАЙ КАНЦЫЛІЯРЫ

САНАТОРЫЙ “БЕЛАЯ РУСЬ” ЗАСТАНЕЦЦА ДЗЯРЖАЎНЫМ

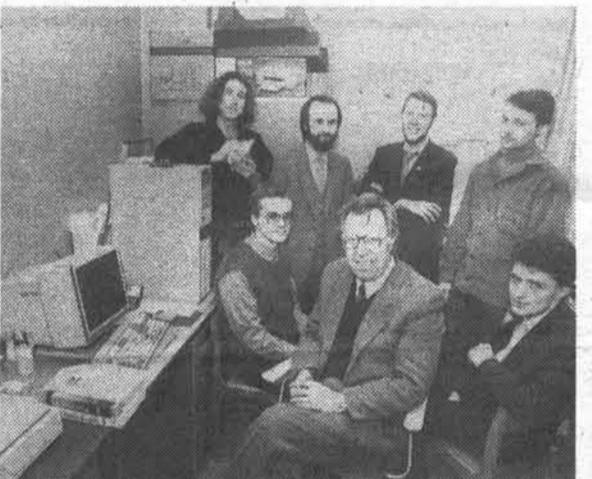
Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі санаторый “Белая Русь” у расійскім горадзе Туапсе прызнаны прадпрыемствам, якое не падлягае раздзяржаўленню і прыватызацыі. Ва ўказе адзначаецца, што гэты комплекс неабходна выкарыстоўваць для аздаравлення і лячэння ў першую чаргу грамадзян, якія прымалі ўдзел у ліквідацыі вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС, а таксама тых, хто пакутуе ад анкалагічнай хваробы.

У ПАДАРУНАК ВУЧОНАМУ

“Дзякуй за тое, што Вы сабралі нас разам”, -- з такім даравальным надпісам паднеслі шасцёра маладых вучоных Фізіка-тэхнічнага інстытута Акадэміі навук рэспублікі акадэміку Станіславу Астапчыку аб'ёмную кнігу. У гэтым прэстыжным амерыканскім выданні 500 старонак прысвечаны распрацоўкам Пятра Калачына, Ігара Чабацько, Сяргея Велікевіча, Яфіма Падвойскага, Юрыя Кісялёва і Фёдара Рабава. Маладыя вучоныя займаюцца праблемай камп'ютэрнай мультыплікацыі. Імі прапанаваны новыя магчымасці ў лабудове і трансфармацыі відэаадлюстравання. Распрацоўка дазволіць стварыць больш дасканальны відэагульні, вучэбныя праграмы, а таксама праграмы для вырашэння інжынерных і канструктарскіх задач.

НА ЗДЫМКАХ: так выглядае кніга, прысвечаная распрацоўкам беларускіх вучоных; Пётр КАЛАЧЫН, Ігар ЧАБАЦЬКО, Сяргей ВЕЛІКЕВІЧ, Яфім ПАДВОЙСКИ, Юрый КІСЯЛЁУ, Фёдар РАБАУ з ініцыятарам стварэння творчай групы акадэмікам Станіславам АСТАПЧЫКАМ.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

У БАЧЭЙКАВЕ, што ў Бешанковіцкім раёне, будзе адноўлена сядзіба сьляннага роду Цеханавецкіх. Бярэцца за гэту справу Віцебскае аддзяленне Беларускага фонду Сораса. Напачатку яно прыступіла да аднаўлення ўнікальнага паркавага ансамбля. У знішчаным за гады савецкай улады Бачэйкаве мяркуецца адкрыць гісторыка-культурны цэнтр.

ЗАМЕСТ алмазаў, якія шукалі ў Рагачоўскім раёне геологі, яны натрапілі на мінеральную ваду. Яна фантамам узялася са свідравіны каля вёскі Балаба. Раён, відаць, багаты на мінеральныя воды, бо ў нетрах яго некалькі гадоў назад знайшлі знакамітую “Рагачоўскую”, якая цяпер прадаецца ў краіне.

А ў заходняй частцы Акцябрскага раёна беларускія геологі знайшлі радовішчы калійных солей.

НА Х МІЖНАРОДНЬМ фестывалі камп'ютэрных і анімацыйных фільмаў “Імаджына-95” у Монтэ-Карла ў катэгорыі “Fiction” другое месца журы прысудзіла беларускаму мультфільму “Бар'ер”. Гэта была адзіная карціна на фестывалі, паказ якой суправаджаўся апладысманамі. Аўтар фільма, ён жа рэжысёр, мастак і прадзюсер, -- Уладзімір Малышаў з Мінска.

**З ПАВЕДАМЛЕННЯЎ
ФАШЫСЦКАЙ ПАЛІЦЫІ
БЯСПЕКІ І СД
НА АКУПРАВАНАЙ
ТЭРЫТОРЫІ СССР
АБ ДЗЕЙНАСЦІ ПАРТЫЗАН
У БЕЛАРУСІ
N 5**

29 мая 1942 года.

Партизанская небяспека ў Беларусі ўсё яшчэ вельмі вялікая. У пачатку красавіка партызанскай групе, што дыслацыруецца ў раёне Баранавічаў, удалося расстраляць 21 мясцовага паліцэйскага...

**ПРА ШТО РАСКАЗВАЮЦЬ
ДАКУМЕНТЫ**

У раёне на паўднёвы захад ад Магілёва была праведзена акцыя супраць партызан, у ходзе якой было забіта звыш 200 чалавек і захоплены вялікія трафеі.

У раёне Берасіно былі школьны інспектар у горадзе Мінску Шунеяка на падставе фальшывых даных змог уладкавацца на пасаду намесніка начальніка паліцыі парадку. Сваё становішча ён выкарыстаў, каб угаварыць 32 паліцэйскіх разам са зброяй уцячы ў партызаны. Перад тым яны павінны былі ўзарваць у Берасіно вялікі склад з рускімі артылерыйскімі снарадамі. Перад ажыццяўленнем гэтага плана Шунеяка і 39 паліцэйскіх былі арыштаваны.

У раёне Гомеля былі арыштаваны 8 парашуцкаў. Запас узрочаткі і радзёстанцыя, што былі пры іх, канфіскаваны. Гэтая група мела заданне здзяйсняць дыверсіі на чыгуначнай лініі Гомель-Мінск.

У Бабруйску ўдалося ліквідаваць ствараемую партызанскую арганізацыю і арыштаваць 12 чалавек. Члены арганізацыі былі забяспечаны фальшывымі дакументамі.

N 227

3 ліпеня 1942 года.

На працягу 4-х тыдняў у Беларусі былі ўчынены наступныя дыверсіі і акты сабатажу:

Спалена 2 масты. Узарваны чыгуначны мост. 13 дыверсій на чыгуначны, з іх 2 цяжкія (поўнасцю ўзарваны ваінскі эшалон, што ішоў на фронт, і германскі эшалон, што вяртаўся з фронту). Прычым вялікая колькасць салдат германскай арміі загінула. Пашкодзаны 4 тэлефонныя лініі, слупы вывезены. Пашкодзаны тэлефонны кабель. Поўнасцю знішчана фабрыка, што працавала на германскую армію. Выведзены са строю малочны завод, мінай узарвана ў адным месцы шаша. Спалены лесопільны завод.

У чэрвені 1942 года 17 разоў узрываўся чыгуначная лінія Смаленск-Мінск. У сярэднім кожны дзень адбываецца выбух на чыгуначных ці шасейных дарогах.

**ПАСТАНОВА ДЗЯРЖАЎНАГА
КАМІТЭТА АБОРОНЫ
N 1926 СС
“АБ ЧЛЕНАХ СЯМЕЙ
ЗДРАДНІКАЎ РАДЗІМЫ”**

24 чэрвеня 1942 года

1. Устанавіць, што паўналетнія члены сямей асоб (ваеннаслужачых і грамадзянскіх), асуджаных судовымі органамі ці Асобай нарадай пры НКВС СССР да вышэйшай меры пакарання па арт. 58-1 “а” КК РСФСР і адпаведных артыкулах КК іншых рэспублік: за шпіянаж на карысць Германіі і іншых вайоучых з намі краін, за пераход на бок ворага, здраду ці садзейнічанне нямецкім акупантам, службу ў карных ці адміністрацыйных органах нямецкіх акупантаў на захопленай імі тэрыторыі і за спробу здрады Радзіме і здрадніцкія настрой падлягаюць арышту і ссыльці ў аддаленыя мясцовасці СССР на тэрмін пяць гадоў.

Членамі сям’і здрадніка Радзімы

лічацца: бацька, маці, муж, жонка, сыны, дочки, браты і сёстры, калі яны жылі сумесна са здраднікам Радзімы ці знаходзіліся на яго ўтрыманні да моманту здзяйснення злачынства ці да моманту мабілізацыі ў армію ў сувязі з пачаткам вайны.

Народнаму камісару ўнутраных спраў СССР, генеральнаму камісару Дзяржаўнай бяспекі тав. Берыя Л.П.

ДАВЕДКА

Зусім сакрэтна

...3 пачатку вайны па 10 кастрычніка 1941 года Асобымі аддзеламі НКВС і за-

гарадкальнымі атрадамі войск НКВС па ахове тылу затрымана 637 364 ваеннаслужачыя, што адсталі ад сваіх часцей і ўцяклі з фронту. З іх аператыўнымі запыскамі Асобых аддзелаў затрымана 249 969 чалавек і загарадкальнымі атрадамі войск НКВС па ахове тылу — 407 395. Асобымі аддзеламі арыштаваны 25 878 чалавек, астатнія сфарміраваны ў баявыя часці і адпраўлены на фронт. Па паставах Асобых аддзелаў і па прыговорах ваенных трыбуналаў расстраляна 10 201 чалавек, з іх перад строем 3 321...

Намеснік начальніка Асобага аддзела НКВС СССР камісар дзяржаўнай бяспекі 3-га рангу Мільштэйн.

**ДЫРЭКТЫВА
ГАЛОЎНАГА
КАМАНДАВАННЯ
СУХАПУТНЫХ СІЛ
N 004870**

16 снежня 1942 г.

Сакрэтна. Толькі для камандавання. Змест: барацьба з бандамі.

Фюрэру прадстаўляюць рапартаў аб тым, што асобныя служачыя вермахта, якія ўдзельнічаюць у барацьбе з бандамі, за свае дзеянні ў гэтай барацьбе прыцягваліся да адказнасці.

Фюрэр загадаў:
1. Вораг выкарыстоўвае ў бандыцкай барацьбе фанатных, пракамуністычна выхаваных байцоў, якія не баяцца ніякага насілля. Больш чым калі-небудзь тут размова ідзе аб тым, быць ці не быць. З салдацкім рыцарствам ці з захаваннем Жэнеўскай канвенцыі гэтая барацьба весіцца больш не можа.

Калі барацьба супраць банд на Усходзе, як і на Балканах, не будзе весіцца краіне жорсткімі сродкамі, то ў недалёкай будучыні сіл, што маюцца ў нашым распараджэнні, не хопіць, каб справіцца з гэтай чумой.

Таму войскі маюць права і абавязаны прымяняць у гэтай барацьбе (таксама супраць жанчын і дзяцей) любыя сродкі без абмежавання, калі толькі яны вядуць да поспеху.

Міласэрнасць, усё роўна якога роду, з’яўляецца злачынствам супраць германскага народа і салдат-франтавікоў, якія церпяць вынікі бандыцкіх удараў. Не можа быць ніякага спачування і літасці бандам і іх памагатым.

2. Ніводзін немец, які ўдзельнічае ў барацьбе з бандамі, не можа з-за свайго характару дзеянняў у барацьбе супраць банды і іх памагатых прыцягвацца да дысцыплінарнай ці ваенна-судовай адказнасці.

Камандуючыя войскамі, што выкарыстоўваюцца ў барацьбе з бандамі, адказныя за тое, каб усе афіцэры падпарадкаваных ім вайсковых часцей былі тэрмінова авешчаны аб гэтым загадзе ў даходлівай форме, а судава-юрдычныя інстанцыі неадкладна атрымалі звесткі аб гэтым загадзе і не зацвярджалі ніякіх спраў, якія супярэчаць гэтаму загаду.

Начальнік галоўнага штаба ўзброеных сіл

Кейтэль.

Публікацыя падрыхтавана Ігарам КУЗНЯЦОВЫМ.

ПУНКТ ПОГЛЯДУ

**ХТО ІНСПІРАВАЎ
ПАРТЫЗАНСКІ РУХ?**

Напярэдадні Вялікай Перамогі давольце выказаць свае меркаванні, звязаныя з развіццём партызанскага руху ў Беларусі. І выклікана гэта некалькімі прычынамі.

Зараз не толькі, скажам так, эмігранцкія колы, але і ў Беларусі выказваюць меркаванні аб тым, што, маўляў, партызанскі рух у значнай ступені быў інспіраваны Масквой.

Няма падстаў не пагаджацца з гэтай думкай. Безумоўна, Масква была вельмі зацікаўлена ў тым, каб стварыць у такім важным стратэгічным раёне, якім з’яўлялася Беларусь, нестабільную абстаноўку. Але некаторыя забываюць пра тое, што наша рэспубліка “яўлялася составнай часткай Советскага Саюза” і маскоўскае кіраўніцтва дзейнічала так, “як яго лічылі ў Маскве”. Дарэчы, так дзейнічаюць усе дзяржавы, зыходзячы са сваіх інтарэсаў.

Трэба пагадзіцца таксама з тым, што палітыка Масквы ў значнай ступені адпавядала настрою беларускага народа. На гэта ўказвае і Юрый Туранок у сваёй вядомай манаграфіі “Беларусь пад нямецкай акупацыяй”, не гаворачы аб даследаваннях беларускіх гісторыкаў.

Ёсць такое выслоўе: “Памяць народа — гэта гістарычная памяць”. Сам я родам са Жлобінскага раёна, і як гісторык, і як грамадзянін заўсёды цікавіўся і цікаўлюся жыццём людзей у гады вайны. Дарэчы, мая дзіцячая памяць таксама многае захавала з таго часу.

З першых дзён акупацыі на тэрыторыі майго раёна пачаў дзейнічаць партызанскі атрад, дзе адным з кіраўнікоў быў Зьлінаў Юрый Васільевіч. Я часта сустракаўся з гэтым вельмі цікавым чалавекам і шмат даведаўся аб тым, чаго не пісалі ў тва часы. Але заўсёды ён падкрэсліваў адно: калі б не было падтрымкі (добраахвотнай) з боку насельніцтва, атрад не мог бы дзейнічаць... А дзейнічаў ён тады, калі яшчэ было невядома, на чым баку будзе перамога. Калі я пытаў у былых партызан-аднавяскоўцаў, што вяло іх у партызаны, яны адказвалі вельмі проста: жаданне біць чужынцаў. У гэтых словах, на мой погляд, і заключаецца сэнс партызанскай барацьбы, але спрашчаць гэта не трэба. У партызанскім руху дзейнічалі больш складаныя з’явы, у якіх канцэнтраваліся палітычныя, эканамічныя, нацыянальныя фактары.

Калі ўзяць палітычны аспект, то тут “пальма первенства” ў значнай ступені належала камуністам. Яны і толькі яны стваралі баяздольныя атрады, што дзейнічалі па ўсёй тэрыторыі Беларусі,

укліваючы і заходнюю частку рэспублікі, але патрэбна адзначыць: там рух не набыў такога размаху, як у цэнтральнай і ўсходняй частках. Іншымі словамі, партызанскі рух быў больш распаўсюджаны на тэрыторыі, дзе савецкая ўлада існавала з 1917 года.

Вядома, былі і такія атрады, што ўзніклі і без удзелу камуністаў, але гэта не мяняла сутнасць партызанскага руху. Яны таксама змагаліся з ворагам і ў сваёй аснове стаялі на прасавецкіх пазіцыях.

Больш складанымі па сваіх мэтах былі партызанскія атрады, што змагаліся пад ідэяй стварэння самастойнай беларускай дзяржавы. Не адмаўляючы іх гераізму, трэба прызнаць: яны нагадвалі Дон Кіхота, які змагаўся з ветранымі млынамі. Гісторыкі заўсёды любяць гаварыць такія словы: “Гісторыя не мае сослагательнага наклонення”. Але калі нават уявіць, што перамогу атрымаў Гітлер, то, вядома, аб самастойнай Беларусі не магло быць і гаворкі. Савецкая ж улада, хоць фармальна, але прызнавала існаванне беларускай дзяржаўнасці ў складзе Савецкага Саюза. Так ці інакш, а ў той час нават прабліску не было да стварэння незалежнай Беларусі.

У гэтым сэнсе партызанскія атрады, што дзейнічалі ў заходніх раёнах Беларусі і што стаялі за адваеву польскай дзяржавы ў тэрытарыяльных межах, якія існавалі да верасня 1939 года, мелі больш падстаў для рэалізацыі сваіх мэт.

Ці быў партызанскі рух у Беларусі ўсенародным? Да апошняга часу гэта была своеасабліва акцыя. Зараз з’яўляюцца, наколькі мне вядома, публікацыі, дзе падваргаецца “сумніню” ўсталяваны стэрэатып. Давайце пагодзімся, што ў тва часы не увесь народ змагаўся з ворагам. Больш таго, былі нават такія партызанскія атрады, якія амаль не вялі баявых дзеянняў, а займаліся простым разбам і самагонаварэннем. Мая маці — Пятрунікава Фекла Мітрафануна часта ў размовах успамінала, як яе ставілі пад дулы вінтовак так званыя партызаны, патрабуючы вопратку яе мужа. Ведалі ж, што насіў мой бацька — Емяльян Мікітавіч, які пайшоў на фронт і загінуў пад Масквой.

Але калі адкінуць гэту пену, то большасць партызан, ва ўсялякім разе ў маіх мясцінах, мужа змагаліся з чужынцамі і наносілі ім вялікія страты як у жывой сіле, так і ў тэхніцы.

[Заканчэнне на 5-й стар.]

Помнікі славутым партызанам і воінам-вызваліцелям стаяць па ўсёй Беларусі. Напярэдадні знамянальных дат, у Дзень Перамогі і Дзень вызвалення рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, сюды з’язджаюцца ветэраны вайны, каб аддаць даніну павагі тым, каго няма сёння ў жывых, каб успомніць гераічныя і нялёгкае часы барацьбы з ворагам.

НА ЗДЫМКУ: ветэраны вайны (злева направа) Іван ЦУБА, Мікалай ШАУЧУК і Міхаіл ТАТУР ля помніка свайму камандзіру, легендарнаму Васілю Каржу.

Фота А.ВАЛЯНЦІНАВА.

37 ВYSTAŪ Мікалая ЦУДЗІКА

З ЛЮБОЎЮ
ДА РОДНАЙ
ЗЯМЛІ

Калі глядзіш на карціны Міколы Цудзіка, забываецца штодзённая мітусня, некуды адыходзіць наша сумная рэчаіснасць. Вочы слепіць сонца, вабіць зеляніна лесу, цыха вада ракі; здаецца нават, што адчуваецца водар сена і рознакаляровых палявых кветак, якіх так шмат вакол. Творы мастака зачароўваюць прастаю і натуральнасцю. Глядзіш на гэтыя краявіды, захапляешся прыгажосцю і багаццем роднага краю, і ніяк не паддаецца разуменню, чаму ж лёс людзей, якія тут жывуць, такі сумны.

Лёс Міколы Цудзіка не ёсць выключэнне: жыццё яго не вельмі мілавала. Пасля першага класа апынуўся ён у Старабарысаўскім дзіцячым доме. Потым быў яшчэ адзін — 4-ты Барысаўскі. Скончыў аўтамеханічны тэхнікум у Мінску. Адслужыў у арміі. Было шмат вандровак па былому Саюзе з прыпынкамі ў Іркушкі і Хабараўску, хадзіў у мора рыбаком. Жыў у Беларусі і на Украіне, але думкі яго заўсёды ляцелі на Беларусь. Прышоў час, і ён зразумеў, што не можа жыць нідзе, акрамя "сваёй роднай зямелькі". І вярнуўся Мікола Цудзік у Беларусь.

У Мінску Мікола вучыўся ў мастацкім вучылішчы ў Альберта Малішэўскага, а пасля заканчэння адрозна наладзіў некалькі персанальных выстаў. (За апошнія сем гадоў было іх у мастака 37).

— Амаль усе мае творы, — кажа мастак, — вельмі блізкія і сугучныя вершам Максіма Багдановіча. Гэта мой любімы пазт. Мая душа, як і душа пэзта, цягнецца да прыроды. Яго творчасць дапамагае мне пісаць карціны. Я як быццам перакладаю вершы на палатно. Мы хадзілі па зале, і каля кожнай карціны мастак чытаў вершы Максіма Багдановіча: Вось карціна — вечар на Беларусі:

"Ціха. Па мяккай траве
Сінявокая ноч прахадзіла..."

А гэта "Чысты, ясны гімн вясне". Больш за ўсё мастак любіць працаваць з тэмперай, якая, па яго ж словах, адпавядае яго характару — маляваць хутка. Уплывае і тое, што

некалі іконы таксама пісалі тэмперай. Мікола — чалавек веруючы: напярэдадні Вялікадня ён прытрымліваецца посту, чытае Біблію.

Цяперашняя яго выстава праходзіць у Мінскім харэаграфічным вучылішчы. І гэта, падаецца, нездарма. Да дзяцей у Міколы стаўленне асобае. Ён часта з імі сустракаецца, расказвае пра жывапіс, вучыць маляваць. Зусім нядаўна ён зрабіў своеасабліваю імпрэзу, калі на вачах у дзяцей намалюваў за пару гадзін вялікую (120 x 70) карціну. У той жа час ён чытаў вершы сваіх любімых пэзтаў і свае асабістыя.

— Я тлумачу дзецям, што ўсе яны — асобы, што ўсе непаўторныя. Мне хочацца, каб яны вызначылі для сябе, што мова наша — лепшая ў свеце, пэзія, наогул гісторыя наша адметныя. Гэта ёсць адна з мэтаў маеі творчасці.

Зараз мастак марыць арганізаваць выставу, прысвечаную вучылішчу. Ён збіраецца намалюваць шэраг партрэтаў дзяцей, якія тут вучацца, педагогаў, салістаў балета, каб на гэты раз спалучыць разам танец і жывапіс.

Не магла застацца па-за увагай мастака і чарнобыльская тэма. Ён выязджаў у "зону", пасля чаго з'явіліся такія карціны, як "Памерла возера", "Партрэт пажарніка", прысвечаная ўсім ліквідатарам, якія дзевяць гадоў таму выратавалі Еўропу ад навалы; вялікі букет папавых кветак на ускраіну зямлі на фоне неспакойнага неба — "Усім ахвярам Чарнобыля".

Сярод твораў мастака шмат цікавых партрэтаў. Адзін з іх — партрэт нашага суайчынніка Багдана Андрусышына (Данчыка) з яго цудоўнай усмешкай, якая свеціць на Беларусь з календара, які тут вышаў пару гадоў таму.

Працуе мастак многа і пленна, і ўсе яго творы праняты любоўю да роднай зямлі, да Беларусі.

...Зазвіняць жалобна крыгі,
І бурлівая вада
Снег, размоклы ў час адлігі,
Змые з поля без сляда.

І спадзяецца Мікола Цудзік, што разам з брудным снегам адыдзе ад нас усё "чорнае", выпрастаюць беларусы спіну і стануць зноў моцнымі і заможнымі.

Таіса БАНДАРЭНКА.

P.S. Выстава будзе доўжыцца каля шасці месяцаў у харэаграфічным вучылішчы па вул. Прытыцкага, 35.

НА ЗДЫМКАХ: мастак Мікола ЦУДЗІК; яго работы "Маці", "Гімн вясне".

Фота Віктара СТАВЕРА.

У НАС
НА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

СЛУХАЙЦЕ
ПЕРАДАЧЫ БЕЛАРУСКАЙ
РЭДАКЦЫ Польшкага РАДЫЁ

ІНФАРМАЦЫЯ І ЭКАНАМІЧНЫЯ КАМЭНТАРЫ
АГЛЯДЫ ПОЛЬСКОЙ ШТОДЗЁННАЙ ПРЭСЫ
ІНТЭР'Ю ЗЬ ВЯДОМЫМІ ЛЮДЗЬМІ
ПАЛІТЫКІ, ЭКАНОМІІ, КУЛЬТУРЫ
ЖЫЦЦЁ БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

Нашыя перадачы
выходзяць у эфір дзень за днём

а 14.30 на кароткіх хвалях 41,18 м і 50,04 (адпаведная частота 7285 і 5995 кГц)
а 16.30 на кароткіх хвалях 41,27 м і 49,22 м (а. ч. 7270, 6095 кГц)
а 19.00 на кароткіх хвалях 41,27 м і 49,22 м (а. ч. 7270, 6095 кГц)

УВАГА !!!

Напамінаем таксама, што можаце
слухаць нашыя перадачы дзякуй спадарожніковай сувязі. Вось тэхнічныя
данныя:
спадарожнік ЭУТЭЛСАТ II Ф 3,
16 градусаў усходняе даўжыні, частотна-
насць 11,080 ГГц, гарызантальная
палярывацыя, аўдыё 8,28 МГц.
Нашыя перадачы выйдзеце на спадарожніку
а 17.00, дз. ў суботы і ня-
дзелі аддаткова а 12.30

НАШ АДРАС
Беларуская Рэдакцыя Польшкага Радыё,
00-977 Варшава,
паштовая скрынка 46, Польшча
тэл. (+48-22) 6459366, 6459367, 6459282
факс (+48-22) 444-123

ПРАПАНУЕМ ВАМ,
ШАНОЎНЫЯ СЛУХАЧЫ,
НАШЫЯ ПАСТАЯННЫЯ ПЕРАДАЧЫ

Агляд тыднёвіка беларусаў у Польшчы "НІВА:

панядзелак 16.30 і аўторак 14.30.

Эканамічны блёк-бізнес, банкі, Варшаўская Акцыянерная Біржа, курсы валюты, эканамічнае супрацоўніцтва Польшчы і Беларусі:

аўторак 19.00 і серада 14.30.

Культурныя актуальнасці -- тэатральныя прэм'еры, выставы, сустрэчы з польскімі і беларускімі мастакамі, кіно, кніжкі:

серада 16.30 і чацьвер 14.30.

Навукова-тэхнічная перадача -- досьледы знакамітых навукоўцаў, тэхнічныя ізіюмінкі, недаступнае:

чацьвер 19.00 і пятніца 14.30.

Гутаркі Сакратара Яновіча "Ад Бібліі да беларускае літаратуры":

субота 19.00 і нядзеля 14.30.

Рэлігійныя гутаркі айца Уладзіміра Місеюка:

нядзелі 14.30.

Беларускі літаратурны рух у Польшчы -- гутарка Алеся Барскага:

нядзеля 18.00 і панядзелак 14.30.

Усё гэта пераплеценае цікавай музыкай: гэтак класічнай, як і лёгкай.

Прыпамінаем наш адрас:
Беларуская Рэдакцыя Польшкага Радыё 00-977. Варшава
паштовая скрынка 46, Польшча.

"Толас Радзімы" выказвае шчырую падзяку за ахвяраванні на падтрымку выдання, якія мы атрымалі ад:

- Міхаіла МАДОРНАГА (Германія) — 20 дойчмаракаў;
- Янкі КАЛБАСЫ (Вялікабрытанія) — 60 долараў;
- Янкі ДУБЧОНКА (Вялікабрытанія) — 70 долараў;
- Аляксандра ПАШУКА (Вялікабрытанія) — 30 фунтаў стэрлінгаў;
- Монікі БАНЬКОУСКІ-ЦЮЛІГ (Швейцарыя) — 100 долараў;
- М. ЛАПЦІКА (Казахстан) — 28 тысяч расійскіх рублёў.

ВІТАЎТ ВЯЛІКІ, КНЯЗЬ ГАРАДЗЕНСКІ І ЎСЕЙ ЛІТВЫ

КАЛОЖА

Вітаўт значна расшырыў тэрыторыю сваёй дзяржавы. Дабіўся выхаду Вялікага Княства Літоўскага да Чорнага мора. Ён быў таленавітым палкаводцам. У Грунвальдскай бітве ўзначальваў войскі Літвы, Полацка, Віцебска, Гародні, Пінска, Ваўкавыска, Смаленска, Старадуба, Кіева. Яго войскі былі ў Грунвальдскай бітве асноўнай сілай у разгроме немцаў. Вялікае Княства Літоўскае пры Вітаўце дасягнула найбольшых памераў і магутнасці. Вітаўт працягваў справу Гедыміна і Альгерда, пашыраў межы сваёй дзяржавы. Асабліва цікавы перыяд уяўляе княжанне Вітаўта, калі ён стаў жыць у Гародні. У XV — пачатку XVI стагоддзяў у Гародні над Нёманам пабудавалі магутны абарончы замак. У канцы XVI стагоддзя ён быў рэканструяваны карапём С.Баторам і стаў беспладна называцца замкам Баторага.

Замак над Нёманам, які захаваўся да нашых дзён, меў іншы выгляд. Гэта быў гатычны пяцыважы замак з магутнымі сценамі рознай вышыні, кожная з іх таўшчыняй тры метры. Пабудаваны з камяняў — валуноў і чырвонай цэгла. Ад горада ён аддзяляўся доўгім ярам і глыбокім ровам. Яго ўязна вежа мела пад'ёмны драўляны мост. Да крапасной сцяны, павернутай да горада, прылягалі невялікія двухпавярховыя палацы, у якім, відаць, у свой час са сваёй жонкай, чэлядзю і аховай жыў Вітаўт. Аб сцены гэтага магутнага замка Вітаўта крышлі свае мячы закутыя ў жалезныя панцыры крыжакі, татары і іншыя захопнікі, у тым ліку і польскі кароль Ягайла. Стары замак часта не вытрымліваў варожых асадаў, пераходзіў з рук у рукі. Так, у 1390 годзе замак не вытрымаў асады польскага войска на чале з Ягайлам, але ў 1391 годзе з дапамогай крыжакоў пад камандай праслаўленага польскага паэтам А. Міцкевічам магістра Конрада Валенрода Вітаўт замак адбівае. Але на замак навалілася новая бяда — узнік ночы пажар, у выніку якога педзь не загінуў сам Вітаўт і яго жонка. Ад смерці выратаваў іх сваім крыкам малпа.

Сведкай княжання Вітаўта Вялікага была і Барысаглебская царква, зараз — Каложка. Гэта найстарэйшы архітэктурны помнік не толькі ў Прынямонні, але і ва ўсёй Беларусі. Вітаўт пасля ўдалага паходу са сваім войскам у 1405 годзе на Пскоў захапіў у прадмесці горада, якое насіла назву Каложка, шмат палонных і пасяліў іх каля Барысаглебскай царквы. З таго часу і Барысаглебская царква стала называцца ад гэтых палонных-калажанцаў Каложай.

Сапраўды, царква Каложка, як кажуць, шмат бачыла на сваім вяку, шмат перажыла. Не адзін раз яна бачыла лютых захопнікаў крыжакоў, асабліва ў 1361, 1363, 1375, 1377 гадах, якія разбуралі горад і яе. Усё гэта нахлінула мяне на напісанне аб ёй верша.

Апошнія блікі рахманага дня
За вёску лясную Ласосны запалі.
На неба ўсплыў месяц, лягла цішыня,
Заслаўшы сівымі абрусамі далі.
І чутна, як ціха, пяхотна вада
Цалуе ля замка сівыя граніты.
На кручы — Каложка ў задуме, адна
Маячыць, бы прывід, смугою славіты.
Начамі ёй сніцца мінулыя дні —
Прад ёю крыжакі драпежныя зграі.
Мячы, бы маланкі, палаюць агні —
Лютые захопнікі ў Прынёманскім краі.
І бачыць, як лютых прыбудуць вядуць
Бялявыя воі на конях буланых.
І чуе, як трубы Гародні гудуць
У знак перамогі над госцем нязваным.

Лёс Каложы, гэтага помніка старажытнага дойлідства, непасрэдна звязаны не толькі з імем князя Вітаўта, але і з імем другога славутага сына нашага Прынямоння — з удзельным князем Давыдам Гарадзенскім, палкаводцам, старастам Гародні, які ў 1314 годзе разграміў крыжакоў пад Навагрудкам, у 1318 годзе ўзначаліў паход гарадзенцаў на Прусы, у 1322 годзе дапамог Пскоў у барацьбе з Лівонскім ордэнам, арганізаваў паход на Мазовію, потым — на Брандэнбург. У апошнім паходзе па-здрадніцку быў забіты мазавецкім рыцарам Андрэем. Да сённяшняга часу сярэд людзей жыве легенда, што цела забітага Давыда Гарадзенскага яго воіны на шытах прынеслі да Гародні і пахавалі каля Каложы. Над магілай насыпалі курган, але ён да гэтага часу не захаваўся.

Легенду пра князя Давыда Гарадзенскага можна было б выкарыстаць так, як выкарыстоўваюць падобныя легенды ў суседняй Літве. Неабходна абнавіць каля Каложы курган, у якім пахаваны Давыд Гарадзенскі. На ім паставіць мемарыяльны знак. Гэтым мы больш зацікавім наведвальнікаў, экскурсантаў нашай Гародні, самой Каложы, яе гісторыі, легенды. Прыцягнем увагу турыстаў з далёкага замежжа да нашай краіны.

Непасрэдна з перыядам княжання Вітаўта Вялікага ў Гародні звязаны былі і другі архітэктурны помнік дойлідства. Гэта касцёл, які называўся "Фара Вітаўта", фундаатарам якога быў сам Вітаўт. Стаяў ён у пачатку вуліцы Замкавай, побач плошчы. Можна меркаваць, што Вітаўт са сваёй жонкай наведваў яго. Першыя ўспаміны аб ім адносяцца да 1384 года. Да нашых дзён гэты касцёл не захаваўся. Па распаўсюджанню партыйных органаў "Фара Вітаўта" ноччу была замініравана і ўзарвана, калі людзі яшчэ спалі. Ад яе засталася пустое месца і сляды фундамента.

НА ЗДЫМКУ: Вітаўт Вялікі. Скульптура літоўца Іпалітаса УШКУРНІСА.

(Заканчэнне на 8-й стар.)

ЛІТВА І БЕЛАРУСЬ

Літва і Беларусь — сястрычкі...
Дачушкі нёманскай зямлі.
Жывілі вас адны крынічкі,
Ад згубы пушчы збераглі.
У бой вадзіў вас Каліноўскі,
Каб рваць няволі кайданы.
Загубай немцам сталі вёскі,
У лясках імшальных — курганы.
У адну сям'ю пад родны гоман
Навек уз'яднаў лясны абрус.
Як дочак родных, бацька Нёман
Абняў Літву і Беларусь.
О, край літваіны, край герояў!
Край ніў бязмежных і лугоў.
Край рэк люстраных і азёраў,
Край слаўных дочак і сыноў.

Трэба сказаць, што сапраўды наш край, як ніякі іншы, можа ганарыцца сваімі дочкамі і сынамі як у мінулы перыяд гісторыі, так і ў сучасны. У часы Вялікага Княства Літоўскага з ліку славуных людзей асаблівай увагі заслугоўваюць нашы гарадзенскія князі: Вітаўт Вялікі, які яго называюць гісторыкі, і князь Давыд Гарадзенскі. Вітаўт, сын Кейстута, нарадзіўся ў 1350 годзе. Памёр 27 кастрычніка 1430 года. Ён умела ўзначальваў барацьбу Вялікага Княства Літоўскага супраць польскіх феодалаў, якія імкнуліся выкарыстаць Краўскую унію 1385 года і каранаваную Ягайлу для поўнага захопу літоўскіх і беларускіх зямель. Вітаўт Вялікі праводзіў палітыку цэнтралізацыі і ўмацавання сваёй улады. Некалькі разоў рабіў заходы прыняць каралеўскі тытул і карону, стаць каралём Вялікага Княства. Але перашкодзіў гэтаму стаў у 1399 годзе няўдалы паход Вітаўта супраць татар, які закончыўся поўным паражэннем на рацэ Ворскле. Гэта выкарыстала Польшча, каб прынізіць аўтарытэт Вітаўта.

ХТО ІНСПРАВАЎ ПАРТЫЗАНСКІ РУХ?

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.)

І гэта вельмі добра памятаюць і сёння мае землякі. Ды што гаварыць, такое можна пачуць і зараз і на Гомельшчыне, і ў іншых мясцінах Беларусі.

Добрую памяць аб сабе пакінулі сярэд маіх землякоў партызанскія групы, што былі накіраваны з Масквы. І ў першую чаргу гэта было звязана з тым, што яны (партызаны) былі вельмі карэктнымі і чуйнымі людзьмі. Больш таго, "маскоўскія партызаны" не дазвалялі, напрыклад, без патрэбы забіць некалькі немцаў у вёсцы, бо добра ведалі, якая кара насцігала мірных жыхароў.

Як вядома, савецкая ўлада асабліва да вайны ставілася да царквы і святшчэннікаў непрыязна. У маёй вёсцы Пірэвічы з 1903 года стаіць мураваная царква. У часе барацьбы з рэлігіяй яна была ператворана ў збожжавы склад, а калі прыйшлі немцы, то ў ёй зноў пачалася царкоўная служба. І

святшчэннаслужыцель, які сядзеў у савецкай турме, стаў своеасаблівым памочнікам партызан. Не ведаю, як аб гэтым стала вядома немцам, але яны расстрэлялі яго, і ён быў пахаваны людзьмі на царкоўным двары. А колькі было партызанскіх сувязных, якія карысталіся дапамогай мясцовых жыхароў. Вядома і другое: колькі людзей служыла ў немцаў. Яны таксама былі звязаны ці з партызанамі, ці з падпольшчыкамі і сваёй інфармацыяй дапамагалі ім.

Калі ўсё падсумаваць, то можна з упэўненасцю сказаць: сапраўды ў Беларусі быў усенародны партызанскі рух, які "прыбліжал Дзень Перамогі".

Вытокі партызанскага руху ў Беларусі. Трэба прызнаць, што большасць народа, і ў першую чаргу моладзь, прыязна ставілася да савецкай улады і камуністычнай ідэалогія "пронізала все общество". Зыходзячы з гэтага, можна сказаць, што барацьба вялася ў значнай ступені на

ідэалагічных прынцыпах.

Важным фактарам было і тое, што беларусы на сваім вопыце бачылі, які новы парадок неслі захопнікі. Маім аднавяскоўцам не было патрэбы ехаць куды-небудзь, каб пабачыць, што вытвараюць гітлераўцы. На станцыі Салтанка, што ўваходзіць у склад нашага сельсавета, быў канцлагер. Туды ішлі жанчыны, якія шукалі сваіх сыноў, мужоў і бачылі здзекі з палонных чырвонаармейцаў... Лепшай агітацыі не трэба было, мужчынская палавіна, якая магла насіць зброю і не паддалася нямецкай агітацыі, што называецца, навастрыла вушы...

Здаецца, такі нязначны факт, але ён красамоўна сведчыць аб тым, як адносіліся немцы да нашых людзей. Летам, асабліва гэта было бачна ў 1941 годзе, немцы мяюцца каля студні і, не зважаючы ні на што, ходзячы голымі, як маці нарадзіла. Гэта выклікала абурэнне ў жыхароў і ў першую чаргу ў жанчын.

Безумоўна, свой уклад

унеслі так званыя "ўсходнікі". Гэта былі былыя камандзіры і байцы Чырвонай Арміі, якія засталіся на акупіраванай тэрыторыі. Яны былі дысцыплінаваныя і добра арганізаваныя, і варта было немцам праявіць да іх цікавасць, як тыя адразу пайшлі ў лес, "блага, былі ўжо партызанскімі отряды".

Можна знайсці яшчэ шмат доказаў, але справа не ў тым. Мы павінны пагадзіцца, што партызанскі рух на Беларусі быў вельмі значны і што ён быў накіраваны на вызваленне сваёй радзімы, якая бачылася ў складзе Савецкага Саюза.

Але мы павінны пагадзіцца яшчэ і з тым, што настаў час "всенароднага прощения". Розныя па сваіх мэтах партызанскі рух на Беларусі ва ўсякім разе быў накіраваны на тое, каб наш народ жыў свабодна і не быў фізічна знішчаны.

Аляксандр ПЯТРУНІКАЎ.

Манчагорск, Мурманская вобласць.

ХРОНІКА МАБ

ЛІСТ АХОЛА-ВАЛО

На адрас Міжнароднага камітэта беларусістаў прыйшоў ліст з г.Хяменліна (Фінляндыя) ад Аляксандра Ахола-Вало. Вядомы мастак, які ў 20-я гады працаваў у Мінску і Віцебску, афармляў многія беларускія кніжкі, паведамляе, што ён выступіць на Міжнародным кангрэсе беларусістаў з дакладам аб створанай ім навукова-педагагічнай сістэме — эвахамапогіі, якая набывае папулярнасць у Скандынавіі. Ахола-Вало выказаў жаданне арганізаваць у Цэнтры імя Скарыны, у тым будынку Інбелкульту, дзе ён калісьці працаваў, выставу сваіх твораў.

У лісце паведамляецца таксама, што беларуская даследчыца Людміла Налівайка рыхтуе да выдання альбом твораў Ахола-Вало, у тым ліку і тых, што паўсталі ў беларускі перыяд яго творчасці. Расходзі на выданне бярэ на сябе сам мастак.

АЛЁНА ВУЧЫЦЦА У ТРЫЕСТЕ

Пры пасрэдніцтве МАБ вясной мінулага года быў абвешчаны конкурс на вучобу ў сістэме Сусветных каледжаў. Пераможцай аказалася Алёна Новік, вучаніца Беларускага гуманітарнага ліцэя (Мінск). Восенню яна паехала ў Трыест (Італія).

І вось з Трыеста, ад дырэктара каледжа, на імя камітэта МАБ і на імя бацькоў Алёны прыйшоў ліст. У ім прыведзены ацэнкі выкладчыкаў англійскай, нямецкай і італьянскай моваў, эканомікі, экалогіі і іншых прадметаў: "Вельмі прыемна мець такога студэнта ў каледжы" (Х.Раймонт), "Алёна выдатна пачала вывучаць італьянскую мову... Яна атрымлівае вельмі добрыя паказчыкі пры тэставанні" (В.Пейс), "Яе ўласныя вершы, напісаныя на беларускай і англійскай мовах, сведчаць пра пачуццёнасць і талент" (Ф.Раймонд). Акрамя ўсяго іншага Новік удзельнічае ў сацыяльнай службе — штотыднёва наведвае Дом састарэлых горада Аўрысіна. "Я з увагай буду сачыць за яе прагрэсам", — каменціруе выказванні дырэктара каледжа. Ён запрасіў дырэктара Беларускага гуманітарнага ліцэя Уладзіміра Коласа наведваць Трыест, прыняць там удзел у навуковай канферэнцыі.

Паколькі першы "блік" не выпаў "камяком", кіраўніцтва Сусветных каледжаў прапанавала правесці новы конкурс — на гэты раз на вучобу ў Нарвегіі. Туды ж змогуць паехаць на працу і беларускія настаўнікі (вядома, пры выдатным веданні англійскай мовы).

ЗАРЭГІСТРАВАНЫ ФОНД

Восенню мінулага года МАБ выступіла ініцыятарам стварэння Міжнароднага фонду імя Іосіфа Гашкевіча, першага консула Расіі ў Японіі, беларуса па паходжанню. Устаноўчы сход фонду адбыўся восенню мінулага года ў Астравуцы, дзе пахаваны Гашкевіч і дзе яму пастаўлены бюст.

Днямі Міністэрства юстыцыі Беларусі выдала пасведчанне аб рэгістрацыі фонду яго прэзідэнту — загадчыцы аддзела культуры Астравецкага райвыканкома Дануце Чарнышэвіч і віцэ-прэзідэнтам — старшынні калгаса ў в.Малі, дзе жыў Гашкевіч, Чаславу Рынкечу і старшыні Згуртавання прадпрыемальнікаў Беларусі Мікалаю Люцко. У той жа дзень яны наведвалі часовага паверанага Японіі ў Беларусі спадара Акірэз Татэяма, які абяцаў падтрымку фонду.

Адной з першых значных культурных акцый новага фонду будзе Першыя раённыя краязнаўчыя чытанні імя Іосіфа Гашкевіча, якія пройдзюць у Астравуцы 20—21 мая, адразу ж пасля Міжнароднага кангрэса беларусістаў. У ім прымуць удзел і японскія навукоўцы.

Алесь БЕЛАВУСАВА.

ЗЯЗЮЛЯ

(ФРАГМЕНТЫ З ПАЭМЫ)

Васілю БыКАВУ

НА БЕРАЗЕ ТЫМ

На беразе тым, што заўсёды
мне сніцца,
Куды з ціхім жалем гляджу
праз гады,
Я сеў на замшлы валун
ля крыніцы,
Як вока, паўнюткай жывое вады.

Нічога яшчэ не набыў
і не страціў,
Абмацае далеч і позірк, і слых,
А ў свеце, нібы перад святам
у хаце,
Так чыста-ўрачыста,
што стойваю дых.

І сонца, як маці, цалуе
ў макушку,
І вецер, як бацька, кудлачыць
віхры...
А я моўчкі слухаю вешчую
птушку --
Кувае зязюля ў далёкім бары.

Куванне яе дзверы ў храм
расхінае,
Дзе трэба ў парозе прыстоіць
спярша.
Якая мне выпадзе
доля зямля? --
Прад тайнай прароцтва нямею
душа.

Над берагам тым, што трава
спавівае,
Аблокі Ушаччыны ў вечнасць
ляцяць...
Кувае зязюля мая баравая --
Заведзены Богам гадзіннік
жыцця.

У ЗОНЕ

У бары зязюля кукуе,
Ніхто зязюлю не чуе...
Прышла бяда на ўсе часы.
Трава залетавала без касы...
Поле без коласы...
Хаты без людзей...
Печы без агню...
Калодзежы без вады...
Пальном зараслі сляды.
Вось тут і ўспомніш пра Бога,
Глянучы ў вочы бяды...
Не курьць, не пыліць дарога,
Дарога -- у нікуды.

МЫ

Вецер -- з Усходу,
вецер -- з Заходу...
А беларусы чакаюць пагоду.

Дасюль мы лічым сябе народам,
У жылах маючы рабскую кроў.
Няволі пуга зрабіла збродам
Нашчадкаў войнаў і плугароў.

Усё пры нас, здаецца, --
не зломкі,
Але не спяшаем стаць на крыло.
А, можа, хтось падцеліць
саломкі,
Каб падаць у прорву ямчэй
было!

Пра вечнасць думаецца
з узростам;
Што нашыя жыцці ёй дадалі!
Бо ўсё канчаецца вельмі
проста --
Чатыры дошкі і сажань зямлі.

З пратухлай зоны дасюль
не выйшлі,
Плыве над Айчынаю пах турмы.
А што прызначыў нам
Усавышні --
Ніколі тое не ўведаем мы.
Вецер -- з Усходу,
вецер -- з Заходу...

Сяргей ЗАКОННИКАЎ

МАЕ ДЗЯДЫ І РАДАЎНІЦЫ

(Працяг.
Пачатак на 1-й стар.)

Пасля службы ў капліцы выходзілі святар, дзятка, прыслужнік, невялікі хор, з кадзіла ўзвіваўся пахі сніваты дымок ладану. Яны ішлі ад магілы да магілы, кадзілі, чыталі памінальныя малітвы, спявалі жалобныя псалмы.

Потым радня садзілася вакол магілы, раскладалі прыпасы, частаваліся, што Бог паслаў, гаманілі з суседзямі, ператрасалі надзённыя клопаты, нібы жывых, успаміналі нябожчыкаў: які быў рабочыца Парамон, якая ткаля Аксення, а якія боты выштучкоўваў Мікалай. Разыходзіліся надвечоркам: вярталіся да сённяшніх і заўтрашніх клопатаў, бо ніхто не ведаў, калі ён спатрэбіцца Богу на тым свеце. Так было. А вось у савецкую "свабоду" ў царкву на Радаўніцу, на Вадохрышча, Спаса ці Макавея, на Каляды прыбраць ёлку або пайсі са зязюлю забаранялася пад страхам звалнення, выключэння з партыі, камсамола, інстытута, школы, з пасады нават прыбральшчыцы, хаваць па рэлігійным зьвязе родных лічылася вялікім зьлечствам, такі чалавек да пенсіі становіўся ізгоем.

Я ніколі не быў рэлігійным фанатыкам. У дзяцінстве гавяў і хадзіў да споведзі, памагаў званару, сябраваў з папавічамі. А ў студэнцкія гады па наўнасці спрабаваў нават пераканаць нашага святара Стаўровіча, што "Бога няма", а ён мяне далікатна здзекліва заганаў у кут цытатамі з Энгельса, Канта, Фейербаха. Набожным не стаў я і ў старасці, хоць часта хаджу ў царкву паслухаць духоўны хор, урачыстае набажэнства, радуюся, што засяроджана моліцца шмат моладзі і дзяцей.

Высакародная рэлігія, абрады, набажэнствы, споведзі, абязданы прышлюб, само паняцце і слова "грэх" былі самым неабходным і надзейным маральным кодэкам сумленнасці, дабраты, спагады, павягі і пашаны да чалавека і ўсяго жывога, любові і ўмення дараваць, працавітасці, шчырасці, шчодрасці і безраклінасці. За семнаццаць гадоў, пра жытых драма, я не памятаю выпадку забойства, рабунку, крадзяжы, ашуканства, развалу сем'яў. Так было. А цяпер?! Божа мой, куды ж ты глядзіш і як церпіш? Айцец нябесны, што сталася з Тваімі чадамі? Хто ж вінаваты?

Маладыя лічаць, што так было спрадвек, а ў каго ёсць з чым параўноўваць, апаноўвае жах, і толькі ў затуманенай памяці часам мільгане слабыя агеньчык лампадка перад абразамі, таемная вячэра на Дзяды, смак сыты, пах чыстага воску і ладану.

Усё гэта здарэцца незваротным. Таму і пішу, каб хоць на паперы засталася драбніца тае чыстай святой праўды, што дала мне душу і сумленне, а значыць -- бяду і нястачы. І найвялікшае маральнае багацце.

ПАКАЯННЕ

Зімою 1935 года мая маці пусціла значаваць хворую на тифус жанчыну. Тая ачуняла, а саракавасьмігадовая мама памерла. Пя волі радні яе хавалі па хрысціянскім зьвязе. Я быў у хаце, калі яе адлявалі, а праводзілі на кладзі не адважыўся: баяўся, каб не выгналі з інстытута і з "Чырвоны". Я ў рэдакцыі падзарабляў нейкую зльбеду да ступенды. Калі рушыла з хаты працэсія, зазванілі царкоўныя званы, я з маладою настаўніцаю Нінаю Войтка нацяжы, грузачы з сумёта ў сумёт, каб ніхто не бачыў, выправіўся на кладзі. Даносчыкаў хапала і тады.

Мы стаялі каля свежай магілы. Мяне апаноўваў жах, што мёрзлыя камякі зямлі назаўсёды ўкрываюць маю маму, а я застаюся на свеце адзін, усім чужы і непатрэбны. Пакуль жыве маці, нават ссвіслы сын адчувае сябе маладзейшым, а мяне ў той страшны дзень нібыта прыціснула дачасная старасць. Я калаціўся і не мог стрымаць слёз, іх уцірала і сучыла мяне Ніна. Я расстраляў фашысты, паўміралі яе родныя, і толькі ў маёй памяці яна будзе жыць да апошняй хвіліны.

Паміж агародаў і заіпельных кустоў несці дамавіну, па цаліку прабіралася каля сотні маміных равесніц, радні, суседзяў і знаёмых. Над мястэчкам не сцхаў пахавальны звон. Я трымаўся за шурпаты ствол разгалістай хвой. Састарэлая, яна стаіць там і цяпер. За руку трымала Ніна. Рывыкавала і яна. Відзець, у Глуску тады якраз не было "стукачоў", і ўсё абышлася. Затое пазней яе брат Міша, выдатны педагог, загадчык навучальнай часткі

нашай школы, за тое, што з папам пахаваў маці, надоўга стаў беспрацоўны і да самай пенсіі ўжо новыя начальнікі не ведалі, за што, і ўсё ж кідалі яго з школкі ў школку самых глухих вёсак.

Ад таго дня мінула амаль шэсць дзесяцігоддзяў. Я ледзь не ў два разы перажыў сваю маці. Вось пішу (не ведаю, дзеля каго), а слёзы самі сабою цякуць па глыбокіх маршчынах ад жалю, болю, сораму перад сваім юнацкім маладушшам, ад крыўды, што дрыўкаў перад пашчаю страшнага дракона ў блакітнай фуражцы з чырвоным акольшам.

Часам, як вялікі грэшнік, думаю, каб мама дажыла да 19 кастрычніка 1936 года, калі мяне ні за што гналі дваццацігадоваю цярноаваю дарогай на Галгофу, наўрад ці вытрымала б яе збалелае сэрца, што яе сын -- "вораг народа", а народ жа і яна, выходзіць, і яе вораг.

У вайну на глузкія кладзі падалі бомбы. На месцы многіх магіл зейралі глыбокія варонкі. Праз дваццаць гадоў з колішнімі суседкамі мы знайшлі прыкладна тое месца каля абішэлай хвой, дзе пахавалі маці. Я там паставіў помнічак з адзіным на ўсе кладзі надпісам па-беларуску. Кожную восень езджу туды, каб павініцца за ўсе грахі і за страх у апошнюю хвіліну развітання з ёю. Добрыя мае землякі на Радаўніцу даглядаюць магілу Ганны Грахоўскай, я і сваіх родных. Я не заўсёды ведаю, каму дзякаваць, але дзякую ўсім, хто яшчэ памятае яе і мяне.

У кожны прыезд абыходжу амаль усе кладзі, спыняюся каля помнікаў ледзь не ўсіх сваіх равеснікаў і колішніх аднакурснікаў, што засталіся тут назаўсёды. На доўго кожнага і кожнай выпалі горы гора. Такі лёс майго пакалення.

З павялічанага партрэта яшчэ ў дзявоцым узросце на мяне пазірае мама. І столькі суму, тугі і дакору ў яе поглядзе. Адчуваю сябе вінаватым ба-язліўцам у тым няспелым узросце, бо ўсё адно быў ні за што пакараны. Часам думаю: няўжо маці не пайшла б за маёю труною? Пайшла б, ахвяруючы ўсім. Калі, праўда, ёсць той свет, на ка-ленях буду ў мамы прасіць даравання.

Цяпер, на апошняй мяжы, часта пераварочваю ў памяці свае грахі, пралікі і памылкі, думаю: а што было б, каб выключылі з інстытута, выгналі з "Чырвоны", забаранілі друкавацца? Вярнуўся б у свой беладрэўны цэх да педальнае пілы, не было б падставы залічваць у "нацдэмы", саджаць год петаваць на допытак, гнаць у лагер і ў вечную ссылку, значыць, у першы дзень трапіў бы на фронт. Ведаючы сваё "шчасце", праз тры дзень склаў бы галаву, бо ў бяду заўжды трапляю першы, з бяды выплываюць апошні. Лічу сябе недапушчальна няўдачлівым, але ці не даўняа матччына любоў і Боская ласка давалі мяне па цернях да старэчага ўзросту.

Вось і думай цяпер, дзе памыляўся сотні разоў, за што папракалі і бэсцілі, а дзе і як засцярогся ад пагібелі і бясследнага знікнення. У юнацтве жыў марамі пра шчасце, у сталасці -- чапляўся, каб выжыць, у старасці застаецца адно -- успамінаць, на-зад пракурываць бясконцы плёнку свайго стракатага існавання, бо жыць, як жывуць шчасліва людзі, не давалася.

На Дзяды, калі заснуць усе смеіныя, апоўначы я запальваю свечку, углядаюся ў начны змрок, і нібы ажываюць такія знаёмыя вочы і абліччы незабытых сяброў -- лепшага друга Алеся Розны, засуджанага ў Унжлагу на смерць за "вальнадумства" па даносу стукача, па-эта, прычыпковага і няскоранага беларуса Сяргея Ракіты, цароўнай інтэлігенткі Соф'і Іванавны Эндэн, ма-нашкі Лізы Мудраковай... Бачу грузінскі і магдаўскі этапы, эшалон "акружэнцаў" з Калінінскага фронту, амаль цапкам адпраўленых з біркамі на нагах за "конбазу". Іх па-зладзейску та-емна вывозілі ноччу д'яблы смерці пад блатную малітву: "І нікто не ўзнает, где могилка моя".

І тут, на так званай волі, я страціў ня-мала сяброў, блізкіх і дарагіх сэрцу людзей, проста знаёмых, выдатных сы-ноў нашай зямлі. Я часта адведваю іх апошні прыстанак, самотны хаджу з могілак на могілкі, спыняюся каля кожнай дарагой мне магілы, часам прыно-шу палявыя кветкі і кладу на халодны граніт помнікаў ці на жоўты пясок з драўлянымі пірамідкамі і парудзельмі бляшанымі "пашпартамі" нябожчыкаў: прозвішча, імя, імя па бацьку, дата на-радзэння і смерці.

Сяргей ГРАХОЎСкі.

(Працяг будзе).

ГНЯЗДО

А беларусы чакаюць пагоду.
І ні роду, ні плоду,
Як той камень у воду...

Хоць вякі ў турботах прамінулі,
Ды дарэмна -- знаку не відаць...
Беларусь -- гаротная зязюля,
Як і ў той, няма ў цябе гняздо.

Ты суседзям дзетак падкладала,
Вырасталі -- ведаў свет пра іх!
А сама пад крылы захінала
Пустадомкаў свойскіх і чужых.

І яны тутэйшыя нібыта,
Ды даўно плоюць Айчыне
ў твар,
Бо для іх наш край з усім
набыткам --
Сытая кармушка і тавар.

Кожнаму прарабу вырадзэння
Не патрэбен Адраджэння гмах.
Ціснуцца ў зацятым ачмурэнні
Ад свайго пад нейчы цёплы дах.

Жабракоў чужына не прытуліць.
Сэнс разумны цвёрда кажа: "До!"
Беларусь -- бяздомная зязюля,
Трэба віць табе сваё гняздо.

КРЫЖ

Мова дадзена Богам,
Слова было найперш...
Прэч ад мяне, знямога!
Духам не падай, верш!

Вядуць да крыжа і радкі, і строфы,
Іду за імі і я -- на Галгофу.

Шлях знаёмы, не новы...
Грукаюць малаткі.
І ў дзяржаўную мову
Можна загнаць цвікі.

Толькі ўсё ж перад гэтым
Трэба думаць, народ,
Каб не стаць для планеты
Пудзілам у гарод.

На герастрацкай славе
Высакане ўзіраціш,
А на сабе паставіш
Самы апошні крыж.

НА БЕРАЗЕ ГЭТЫМ

На беразе тым,
дзе туман васільковы
Кальшацца ў жыцце

Былі і сумленне,
і шчырыя словы...
Усё засталася на беразе тым.

На беразе гэтым --
часіна распаду.
Зямлю запалонілі зноў чужакі --
Палоніі і ліціі, рутэніі і радны
Смяротны свой баль
будуць правіць вякі.

На беразе гэтым --
спрадвечнае гора,
Прычына бясконцых,
нязіччаных страт.
Пад плёткаю рабства не сёння,
не ўчора

Душы беларускай
пачаўся распад.
І доўжыцца, доўжыцца
гноснае ліха,
А зараз стаілася ў новым рыўку:
Манкурцтва і здрада,
нянавісць і пыха,
Як змеі, спяліся
ў пачварным клубку.

Трывожнаму сэрцу
да скону нудзіцца
Над доляй Айчыны балеснай
маёй...

На беразе тым шчасце меў
нарадзіцца,
На беразе гэтым я стану зямлёй.

А покуль ёсць сілы --
усё я трываю,
І верую ў розум,
у вечны працяг...
Кувай жа, зязюля мая баравая, --
Заведзены Богам
гадзіннік жыцця.

А ПОШНІМ ЧАСАМ усё часцей даводзіцца чуць, што нам, беларусам, засталася вялікая спадчына.

Так, сапраўды мы ўжо ведаем пра нашу архітэктурную спадчыну (7 тамоў “Збору помнікаў гісторыі і культуры Беларусі”), пра мастацкую (5 тамоў “Гісторыі беларускага мастацтва”), пра славесную і музычна-песенную фальклорную спадчыну (30 тамоў “Беларускай народнай творчасці”), пра літаратурную (2 тамы “Гісторыі беларускай дакастрычніцкай літаратуры”), пра этнаграфічную (“Этнаграфія Беларусі”) і інш.

Але з-за свайго геаграфічнага размяшчэння ў цэнтры Еўропы, паміж больш буйнымі дзяржавамі, якія заўжды імкнуліся далучыць Беларусь да сваіх уладанняў і часта ваеннымі дзеяннямі высвятлялі свае адносіны на яе тэрыторыі, мы страцілі большую частку нашых нацыянальных каштоўнасцей. Пакуль што не напісаны тамы пра нашу страчаную спадчыну. Урад БССР лічыў гэту справу не вартай дзяржаўнай увагі. Яе рабоча-сялянскаму электарату старажытнае каштоўнасці ўяўляліся буржуазным бласнерствам. Гэтакія ж адносіны да праблемы вяртання былі і ва ўрада Кебіча. Нічога не змянялася і цяпер. Навуковымі даследамі ў справе вяртання займаецца кучка энтузіястаў, згуртаваных пры Беларускім фондзе культуры на грамадскіх пачатках.

А нашы суседзі на Украіне і ў Расіі даўно стварылі дзяржаўныя структуры, якія займаюцца як навуковымі даследамі (каб высветліць, куды трапілі каштоўнасці), так і практычнымі намаганнямі, каб вярнуць іх на месцы былога знаходжання. Напрыклад, усе ўрады Польшчы і Літвы (як буржуазныя, так і савецкія) займаліся гэтай справай і многае вярнулі сабе. Нашым уладам трэба было б мець на ўвазе, што вернутая спадчына мае не толькі вялізную духоўную каштоўнасць, а яшчэ і значную фінансавую. Выдаткі на фінансаванне даследаў і

**ПРА БЕЛАРУСКІЯ СКАРБЫ,
РАСЦЯГНУТЫЯ ПА СВЕЦЕ**

ШТО МЫ СТРАЦІЛІ...

практычных дзеянняў акупяцца з лішкам.

Каб вярнуць страчаную нацыянальную спадчыну, і неабходна сабраць інфармацыю аб тым, што Беларусь мела капісцы, што ў ёй яшчэ засталася, а што ўжо знішчана ці вывезена ў віхуры войнаў.

Працэс наакуплення каштоўнасцей у Беларусі адбываўся як і ў іншых краінах: спачатку пры храмах і манастырах, а пазней у княжэцкіх палацах і маёнтках буйной і дробнай шляхты, у гарадскіх сядзібах, а з XVIII стагоддзя пры навукальных установах, гарадскіх і губернскіх музеях.

Напрыклад, у XII стагоддзі дзякуючы мецэнацкай і асветніцкай дзейнасці полацкай князеўны Ефрасінні стварылася полацкая бібліятэка ў выніку перапісвання кніг святаго пісання. Яна ж заказала вядомаму ювеліру Лазару Богшу зрабіць напратольны крыж для Спаса-Ефрасіннеўскай царквы ў Полацку, які стаў творам сусветнага значэння (знік у час другой сусветнай вайны). Менавіта Ефрасіння прывезла з палітэка ў Іерусалім знакіты абраз Маці Божай Эфескай. Але ўсё гэта мы страцілі.

У XIV–XV стагоддзях значныя каштоўнасці былі сабраны пры слугімі Траічанскім манастыры, які фундавалі слугі князі Апелькавічы (кнігі рукапісных ў шыкоўна аздобленых срэбных аправах з каштоўнымі каменнямі, творы культуравага прызначэння — крыжы, пацры, абразы, адзенне з каштоўных тканін і шмат іншага). І гэта мы не захавалі.

У XVI стагоддзі пачынаюць збіраць уласныя зборы каштоўнасцей беларускія магнаты, сярод іх вылучаюцца зборы князеў Радзівілаў. У гэты час яны ўжо мелі ў Нясвіжскім па-

лацы сістэматызаваную нумізматычную калекцыю, вялікую бібліятэку, карцінную галерэю, архіў Вялікага Княства Літоўскага, а таксама ўласны архіў.

Да XVI стагоддзя значны збор каштоўнасцей сабралі ў Слуцкім замку князі Апелькавічы.

У XVII стагоддзі князі Сапегі сабралі мастацкія і кніжныя каштоўнасці пры Ружанскім палацы, так званы “Сапеганскі збор”, а Багуслаў Радзівіл скамплектаваў каштоўны бібліятэчны збор пры Слуцкім палацы, уключаўшы ў яго склад і частку бібліятэкі Апелькавічаў.

Значна пашырылася колькасць уласных збораў каштоўнасцей у XVIII стагоддзі. Сапегі перавезлі збор у свой новы палац у Дзярчынне і стварылі там музей, карцінную галерэю і архіў.

Радзівілы ўзбагацілі свае калекцыі новымі мастацкімі творами — заказалі мастакам напісаць серыю жывапісных партрэтаў сваіх шматлікіх суродзічаў, вырабіць на сваіх ткацкіх мануфактурах у Нясвіжы і Карэлічах серыю габеленаў, якія адлюстроўвалі гісторыю роду Радзівілаў; дапоўнілі свае калекцыі заходне-еўрапейскага шкла, фаянсу і фарфору творами мастакоў, вырабленымі на ўласных шкляных і фаянсавых мануфактурах у вёсках Бела, Сверхань, Урзчэ, Налібокі і ў іншых.

Яны ж сабралі значныя музейныя калекцыі ў сваіх маёнтках у Клецку, Капылі, Карэлічах, Цімкавічах.

Музей, бібліятэку і карцінную галерэю стварыла Полацкая езуіцкая калегія.

Уласныя музейныя, бібліятэчныя і архіўныя зборы мелі ў XVIII стагоддзі ў сваіх палацах князі Агінскі ў Слоніме, графы Антон Тызенгаўз у Гродне, Зорыч у Шклове, Іахім

Храптовіч у Шчорсах і Вішневе, шляхціцы Я. Стравінскі ў маёнтку Накрышкі (каля Навагрудка), Слізень у маёнтку Борнікі таксама каля Навагрудка. Сабралі калекцыі мастацтва і іншыя шляхціцы.

Пасля трох падзелаў Рэчы Паспалітай на працягу 1772–1795 гадоў, у склад якой Беларусь была ўключана як Вялікае Княства Літоўскае, самыя значныя каштоўнасці ад нас няспына вывозіліся ў Расію пры розных абставінах. І гэты працэс працягваўся больш чым дзвеце гадоў, аж да распаду СССР.

У першай палове XIX стагоддзя прыватныя зборы каштоўнасцей мелі ў сваіх палацах графы Мікалай Румянцаў у Гомелі, Канстанцін Тызенгаўз у Паставах, Тышкевічы ў Лагойску.

Музейныя калекцыі ў сваіх гарадскіх сядзібах у гэты ж час сабралі Дамітро Янчыц у Прапойску, М. Гаўсман і Ю. Кабылінскі ў Мінску, князь Чацвярцінскі ў Гродне, князі Друцкія-Любецкія ў Шчучыне. Шмат музейных збораў, у тым ліку мастацкіх, кніжна-рукапісных, археалагічных і нумізматычных, сабрала беларуская шляхта ў сваіх маёнтках: Гарадзея (каля Кобрына) належала А. Урбановічу, Краслаўка і Бялыя горы — Пятарам Дабраўляны — А. Гонтару, Мсціж — І. Слізеню, Дукора — Оштарпам, Беніца — Швайкоўскаму, Гарадзілава — Пузыну, Рось — Браніцкаму, Раванічы — Славінскаму, Паланечка — Радзівілам, Пескі — Пуслоўскім, Чарэя — А. Сапегу, Лешня (каля Маладзечна) — Савковічам і інш.

У другой палове XIX стагоддзя сабралі музейныя калекцыі графы Паскевічы ў Гомельскім палацы, Пуслоўскія — у Косяўскім. Літаратурна-краяз-

наўчыя музеі былі заснаваны прыхільнікамі беларускіх старажытнасцей А. Ельскім у Замосці (каля Пухавіч), Э. Чапскім (каля чыгуначнай станцыі Койданава) і інш.

На працягу XVIII–XIX стагоддзяў на Гомельшчыне былі сабраны багатыя музейныя і архіўныя зборы Халецкімі ў маёнтках Хальч, Навасёлкі і Анопаль (раней Кропіцы) і Уняхоўскімі ў Русінавічах. На Віцебшчыне мастацкія каштоўнасці сабралі Валадковічы — у маёнтках Чашнікі і Смальян; Зыбер-Пятары і Рудніцкія ў маёнтку Дзедзінка; гетман Геранім Жаба — у маёнтку Лужкі. У маёнтках Ваньковічаў Смілавічы і Шыпяны таксама былі каштоўныя зборы, у тым ліку старажытныя архівы Агінскіх, Ваньковічаў, Манюшкаў, з якімі ў іх былі сваяцкія адносіны.

У выніку шматвяковай збіральніцкай і мецэнацкай дзейнасці беларускія шляхты ў другой палове XIX стагоддзя ўжо ўзнікла некалькі публічных музеяў у гарадах: Магілёўскі музей пры губернскім статыстычным упраўленні — у 1867 годзе, Магілёўскі царкоўна-археалагічны музей — у 1897 годзе, Віцебскі царкоўна-археалагічны — у 1893 годзе, Мінскі царкоўна-археалагічны — у 1908 годзе.

Такім чынам, да Кастрычніцкай рэвалюцыі ў музеях, палацах, сядзібах, маёнтках, манастырах і храмах былі сабраны шматлікія каштоўнасці. Цяпер узнікла праблема перада нашымі навуковымі і музейнымі арганізацыямі высветліць, што мы страцілі і куды нашы каштоўнасці трапілі.

Я прапаную беглы агляд, які раскрывае толькі вяршыню айсберга, што мае назву “Страчаныя Беларусію каштоўнасці”. З майго агляду шанюны чытач даведаецца аб трагічным лёсе каштоўнасцей Нясвіжскага замка Радзівілаў, Ружанскага і Дзярчынскага палацаў Сапегі, Лагойскага палаца Тышкевічаў, Гомельскага палаца Румянцавых і Паскевічаў, а таксама многіх іншых.

Пра гэта — у наступных публікацыях.

Мая ЯНЦКАЯ.

МАСТАЧКА З ВІЦЕБСКА Ірэна МАГУЧАЯ

КРЫЛАТАЯ

Пастэль — адна з самых тонкіх графічных тэхнік, якая, убіраючы ў сябе унікальныя асаблівасці колеру, патрабуе ад мастака віртуознага валодання малюнкам. Не вельмі пашыраная ў мастакоўскім ужытку пастэль, між тым, мае на Беларусі сваіх гарачых прыхільнікаў. Сярод іх маладая віцебская мастачка Ірэна Магучая можа смела прэтэндаваць на лаўры вышэйшай пробы.

У Мастацкім музеі Віцебска прайшла (і з небывалым поспехам) другая персанальная выстава Ірэны пад назваю “Ара-

беск”, якая стала вядома гораду сваімі “Агнямі карнавалу”. Выстава доўжылася два месяцы (замест аднаго па музейнаму рэгламенту), пабіўшы ўсе рэкорды па наведванні.

Новы цыкл з 35 пастэляў блізка рамантызму “Агнёў”, але схільнасць мастачкі да фігуратывных рэмінісцэнцый высокай класікі набывае ў “Арабеску” новы размах і ўдасканаленне. Тут варта падкрэсліць арыгінальна ўвасоблены дыялог з вобразна-пластычнымі здабыткамі Ры-

ма і Грэцыі, Рэнесансу і рамантызму Залатога веку Еўропы.

Крылатасць і ўзнёсласць эмацыянальнай будовы кампазіцый Ірэны Магучай выплывае яе ў кантэксце мастацкай традыцыі горада (а можа, і Беларусі ўвогуле) у асобе унікальнай, адзінай ў сваім родзе. “Карнавал”, “Шэсце ў белым адзенні”, “Балтазар”, “Самотны Арлекін”, “Размова ў блакітным пакоі” — вось некаторыя назвы яе твораў, якія самі сабою поўняцца хваляючымі асацыяцыямі свята і надзеі.

На выставе быў шэраг партрэтаў сучаснікаў мастачкі, але ў Ірэны Магучай партрэт — толькі нагода завабіць чалавека ў свет таемнай мары, дапамагчы яму здзейсніць самыя нечаканыя парыванні душы. З дапамогаю яе таленту можна лёгка пераўвасобіцца ў гераіна мінулых часоў, заззяць у фантастычных строях парыванкі альбо венецыянкі, бліскуча выканаць ролю ў самым рамантычным сюжэце высокай класікі. Можна таму пасля выставы мастачку літаральна завалілі заказамі. А ці не знак гэта патрэбы нашага чалавека ў ачышчэнні і ўзвышэнні густу, вяртанні пачуццям першароднага характа і высокай мары?

Сярод спробаў акрэсліць мастацкі напрамак творчасці Ірэны

Магучай ёсць і такі: Магутная — гэта неарамантызм!.. Але знакам рамантызму ёсць найперш шырока ўзнятая крылы душы.

Як кожны шчыры творца, Ірэна марыць аб новых здабытках, новых выставах і, вядома ж, аб каляровым альбоме сваіх шэдэўраў. Натхнёны заклік мастачкі да крылатасці духу ў наш абяскрылены час варты падтрымкі ўсіх, хто належыць да пароды рамантыкаў, для каго чыстае памкненне душы — найвышэйшы скарб.

Алесь ПРУСКІ.

НА ЗДЫМКАХ: мастачка Ірэна МАГУЧАЯ і яе твор “Садоўніца” (пастэль).

**У ІМЯ
АДРАДЖЭННЯ
БЕЛАРУСІ**

“Можна і на чужыне рабіць канкрэтную справу на шляху беларускага адраджэння”, — гэтыя словы прагучалі ў Доме літаратара па вуліцы Герцэна ў Маскве, дзе сабралася на традыцыйны вечар беларуская дыяспара.

У сцэнарыі сустрэчы былі прэзентацыя новых кніг, юбілейна-вядомага земляка, паказ кінафільма.

100-гадовы юбілей беларускага грамадскага дзеяча Аляксандра Хацкевіча суайчыннікі адзначылі разам з ягонай сям’ёй. Аляксандр Хацкевіч быў адным з тых, хто ствараў нацыянальную Акадэмію навук. У 1922 годзе быў у складзе паўнамоцнай дэлегацыі БССР, працаваў у ЦВК СССР, а ў 37-м быў закатаваны ў сталінскім ГУЛАГу.

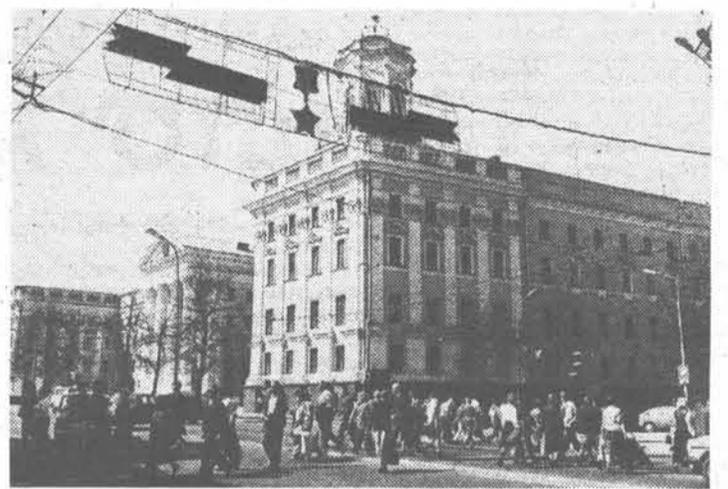
Аляксей Каўка, доктар філалагічных навук, прадставіў дзве новыя кнігі, якія выдала “Бацькаўшчына” (маскоўскае аб’яднанне беларусаў).

Для гэтай сустрэчы спецыяльна прывезлі дакументальны фільм з Мінска. Таццяна Працько вынесла на суд глядачоў сваю стужку “БНР. Час звеставання”.

“Бацькаўшчына” сабрала на чарговую сустрэчу дыяспары людзей самых розных поглядаў, прафесій і ўзростаў.

Але ж яны ўмеюць жыць у міры і трымацца адзін аднаго.

Мінск рыхтуецца да свята -- 50-годдзя Перамогі над нямецка-фашысцкімі захопнікамі: фарбуюцца будынкі, кладзецца новы асфальт, над галоўнымі вуліцамі павялічваюцца гірлянды рознакаляровых лямпачак, прыбіраецца старое лісце і смецце ў парках і скверах. Вельмі прыемна, што на ўсё гэта ў наш нялёгкі час знайшліся грошы ў гарадскіх улад. Хаця дзеля справядлівасці трэба адзначыць, што многія работы па добраўпарадкаванню горада зроблены і робяцца грамадзянамі Беларускай сталіцы добраахвотна і на грамадскіх пачатках. Гэта зусім натуральна: мінчане чакаюць прыезду вялікай колькасці гасцей, франтавікоў, партызан, якія ўдзельнічалі ў баях і за вызваленне іх горада, і ўсёй рэспублікі.

НА ЗДЫМКАХ: прыгатаванні да свята Перамогі ў Мінску. Фота Віктара СТАВЕРА.

ВІТАЎТ ВЯЛІКІ, КНЯЗЬ ГАРАДЗЕНСКІ І ЁСЕЙ ЛІТВЫ

(Заканчэнне.
Пачатак на 5-й стар.)

Вітаўт вельмі чула адносіўся да ўсіх народаў, якія жылі на тэрыторыі Вялікага Княства Літоўскага, нікога не крыўдзіў. У 1388 годзе ён надаў вялікія прывілеі яўрэям, якія жылі ў Гародні. Яўрэйскія синагогі і могілкі не абкладаліся падаткамі. Яшчэ да Вітаўта ў Вялікім Княстве Літоўскім былі пасяленні татар, але самай бліскачай эпохай для беларускіх татар з’яўляецца эпоха княжання слаўнешага з усіх тагачасных кіраўнікоў дзяржаў у Паўночнай Еўропе князя Вітаўта. Ён зрабіў моцны ўплыў на справы рускай зямлі, Лівонскага ордэна і Залатой арды. Вітаўт, надзяўшы татар шырокімі правамі і прывілеямі, забяспечыўшы ім будучыню, як быццам прывязаў іх да сябе і выкарыстоўваў у бітвах са сваімі ворагамі. Між татар у той час былі і слаўтыя, вельмі багатыя людзі, як князь Асанчук-Улан, які меў свой маёнтак Заселле з прыгоннымі сялянамі. У той час татары лічыліся выдатнымі воінамі, вызначаліся адвагай і спрытам у бітвах. Жылі ў ваколіцах і татары-казакі, якія мелі сваіх атаманаў. Вядомым татарскім атаманам быў Ясінін Кульзіманавіч. Татары да князя Вітаўта адносіліся з вялікай пашанай, яго імя праслаўлялі ў песнях, маліліся за яго здароўе.

Вітаўт быў тройчы жанаты. Першая жонка яго была Марыя, дачка князя лукомскага і старадубскага. Другая — Ганна Святаславаўна, князеўна смаленская. Трэцяя, якая перажыла Вітаўта, — Юльяна, княгіня Альшўская. Дзяцей у яго не было. У пачатку кастрычніка з усім сваім дваром пераехаў у Трокі, у свой замак, дзе ў канцы месяца ў прысутнасці Ягайлы і маскоўскага князя памёр ад зля-

каснага нарыву. Пахаваны ў віленскім каталіцкім саборы Святога Станіслава. Над магілаю і зараз ёсць надмагільная пліта, а над ёю ікона Багародзіцы, прысланая Вітаўту ў 1386 годзе грэчаскім імператарам.

З дзённіка нямецкага пасла Кібурта: калі Кібурт уступіў у аўдыенц-залу Вітаўта, то яго вачам прадставіўся вельмі багата ўбраны пакой, сярод якога на ўзвышшы, пакрытым малінавым аксамітам, стаяла залатое крэсла, на якім сядзеў Вітаўт, адзеты ў жоўты камзол (камізільк), зашпілены да самага горла залатымі гузікамі, на запяцках пяціцах. На ім былі ружовыя порткі і чырвоныя скураныя боты з залатымі шпорамі. Па камізільцы Вітаўт быў падпярэзаны дарагім поясам, шытым золатам, з-за якога выглядала ручка кінжала, уся ўсыпаная дарагімі брыльянтамі, зверху камізількі быў накінуты кароткі каптан гранатавага колеру літоўскага пакою. Гавава яго была пакрыта капелюшом. Вітаўт добра мог гаварыць па-нямецку. Вітаўт быў даволі прыгожы мужчына, сярэдняга росту, моцнага і поўнага складу цела, твар яго быў маладым. Бароды і вусоў не насіў. Позірк меў вельмі, рысы якога ён атрымаў у спадчыну ад сваёй маткі Бурты.

Нямецкі пасол абрысаваў Вялікага князя Вітаўта вельмі прыгожым. Са слоў пасла, Вітаўт, як і яго дзед Альгерд, не любіў ні палявання, ні шумных балаў, ні неразумных пацех. З алкагольных напіткаў амаль нічога не ўжываў. Умераны быў у харчванні. У абыходжанні Вітаўт быў стрыманы і нават халодны. Мала смяяўся. Для свайго народа быў вельмі даступным, простым у абыходжанні. Князь быў разумным і дзейным чалавекам. За кароткі час свайго кіравання дзяржавай ён патрапіў поўнасцю наладзіць парадак, парушаны пап-

рэднікамі, смутамі і забойствамі. Узбагаціў дзяржаўную казну. У мірны перыяд, калі не было вайны, Вітаўт увес час праводзіў у Новых Троках, у замку на возеры Гальва, або ў Старых Троках, у сваім драўляным утульным палацы.

Паміць аб выдатным кіраўніку Вялікага Княства Літоўскага не толькі жыве ў нас, беларусаў, у Гародні над Неманам, дзе ён доўгі час жыў і кіраваў дзяржавай, але яна яшчэ шырэі жыве ў самой карэннай Літве. Паміць аб ім будзе жыць вечно сярод літвінаў, як раней называлі нас, беларусаў, суседзі, сярод палякаў, яўрэяў, татар і іншых народаў, да якіх Вітаўт Вялікі адносіўся з вялікай пашанай, надаваў ім прывілеі, свабоду мовы і культуры.

Надаўна нашыя самыя блізкія суседзі, літоўскія браты, перадалі нам скульптурны партрэт Вітаўта Вялікага. Гэта падарунак Літоўскага фонду культуры Гродзенскаму фонду культуры. Аўтарам скульптурнага твора з’яўляецца самадзейны літоўскі скульптар Іпалітас Ушкурніс. Свой твор ён прысвяціў нашаму гораду ў знак шчырага і даўняга сяброўства паміж літоўскім і беларускім народамі. Скульптура Вітаўта выканана са старога дуба, вышыня яе чатыры з паловай метры. Яна ўстаноўлена каля самага ўваходу ў Стары замак.

Неабходна адзначыць, што наш старажытны горад славіцца сёння сваімі выдатнымі архітэктурнымі помнікамі, а таксама і слаўнымі людзьмі мінулага і сучаснасці. Мэ-тазгодна было б, каб побач са старажытнымі творамі дойлідства на вуліцах і плошчах горада стаялі і помнікі нашым выдатным землякам, а іх светлыя вобразы былі ўвекавечаны мастацкімі сродкамі ў гіпсе, дрэве, бронзе. Аднак мы гэтага не бачым. Прышліў юбілей, планавалі збіраць грошы, а помніка Кастусю Каліноўскаму ў нашым горадзе да гэтага часу няма. Тое самае атрымалася і з помнікам Максіму Багдановічу. Дзе падзеліся кіраўнікі нашай культуры? Што яны думаюць, як далей будзе жыць?..

Апанас ЦЫХУН,
заслужаны настаўнік Рэспублікі Беларусь, член Рады Гарадзенскай краязнаўчай асацыяцыі.

СПОРТ

НА "СУХУЮ"

У Ратэрдаме прайшоў жаночы міжнародны турнір па хакею на траве. Сюды былі запрошаны і спартсменкі гродзенскага "Рытма".

Нягледзячы на тое, што нашых зямлячак "экзаменавалі" мацнейшыя клубы Еўропы — Галандыі, Германіі, Англіі і Швейцарыі, беларуская каманда атрымала пераканаўчую перамогу ў дзевяці сустрэчах. А агульная колькасць закінутых мячоў аказалася сенсацыйнай — 24:0. Такага "сухога" ліку, здаецца, не было ні на адным турніры.

ВА ЁСІМ БЛЯСКУ

Чэмпіёнка свету па мастацкай гімнастыцы мінчанка Ларыса Лук’яненка не змагла выступіць на першым этапе розыгрышу Кубка Еўропы з-за хваробы. Дрэнна адчувала яна сябе і ў час наступных спаборніцтваў у Маскве, дзе заняла трэцяе месца.

Трэці ж этап праходзіў у Аўстрыі. Тут ужо ні адна замежная саперніца не змагла

на роўных выступіць з Ларысай Лук’яненка, якая набрала вельмі высокую суму балаў у мнагабор’і: 39,5.

Прадстаўніцы нашай рэспублікі Таццяна Агрызка і Вольга Гонтар занялі тут чацвёртае і сёмае месцы.

ВАКОЛ ТЭНІСА

Расійскую, фінскую, латвійскую і яшчэ некалькі моцных каманд перамаглі беларускія тэнісісткі на турніры ў Іспаніі з аднолькавым лікам — 2:1. Асабліва добра гулялі на гэтых спаборніцтвах Наталля Зверава і Таццяна Ігнацьева. Наша каманда дайшла да паўфінала, дзе ўступіла лідарам сусветнага тэніса — камандзе Чэхаславакіі.

Другая даволі прыемная навіна. На кортах мінскага Палаца спорту пройдзе міжнародны турнір на Кубак Дэвіса сярод мужчын. Спаборніцтва з’яўляюцца неафіцыйным чэмпіянатам свету. Зборная Беларусі на першым этапе сустрэнецца са спартсменамі Украіны.

ВАС ШУКАЮЦЬ СВАЯКІ І ЧАКАЮЦЬ

ЛЕНАРТОВІЧ Антон Антонавіч шукае сваякоў — сёстраў сваёй маці: **ГАНЧАРЭНКА Надзею Аляксандраўну** (дзявочае прозвішча **КАЦЬКО**), **КАЦЬКО Анету (Ганну) Аляксандраўну**, **КАЦЬКО Гэлю (Галю) Аляксандраўну**, дачку **Надзеі Аляксандраўны ВОЛЬГУ**, якія пасяліліся ў горадзе Дэтройт штата Мічыган (ЗША), а таксама дзяцей дзядзькі **КАЦЬКО Мікалая Аляксандравіча**, што загінуў у штаце Нью-Йорк у 30-я гады.

Да 1939 года са сваякамі вялася перапіска. Просьба да ўсіх, хто іх ведае, ці саміх родных паведаміць на адрас:

Рэспубліка Беларусь, 220101, г. Мінск, праспект Ракасоўскага, д. 132, кв. 11.
ЛЕНАРТОВІЧУ Антону Антонавічу.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства "Радзіма").

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках "Голасу Радзімы", не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і зварстана ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты "Вечерний Минск".
Адрукавана ў друкарні "Беларускі Дом друку".
(220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).
Тыраж 6 000 экз. Індэкс 63854. Зак. 1270.
Падпісана да друку 3. 5. 1995 г.